

Årsrapport 2023

HL-SENTERET
Senter for studier av Holocaust
og livssynsminoriteter

Om Senter for studier av Holocaust og livsynsminoriteter

HL-senteret er et forsknings-, utdannings- og formidlingscenter som bygger sin aktivitet på to pilarer. Senterets hovedpilar er å drive forskning og kunnskapsformidling om Holocaust. Aktiviteten skal spesielt knyttes til det norske kapittelet i historien om Holocaust. Senteret skal også studere antisemittismens historie og antisemittisme i dag og i tiden fremover, i Norge og i et internasjonalt perspektiv. Med utgangspunkt i den kunnskap disse studiene gir, skal senteret drive forskning knyttet til folke-mord og beslektede brudd på menneskerettighetene. Senteret skal også studere menneskelige reaksjoner på slike overgrep hos ofrene og deres etterkommere. Senterets andre pilar er studier av minoriteter, spesielt religiøse minoriteter og livssyns-minoriteter. Aktiviteten skal fokusere på minoritetenes vilkår i Norge, historisk og i samtiden, samt deres rolle i et flerkulturelt samfunn. Senterets formidlingsoppgaver skal ivaretas gjennom et tilbud til skoleverket, universiteter og høyskoler og det norske samfunn generelt. Tjenesten, som også skal ha en forebyggende funksjon, skal dekke informasjon og undervisning om Holocaust og massive brudd på menneskerettighetene. Senteret skal formidle kunnskap gjennom opprettelse og drift av et permanent Holocaustmuseum med tilhørende arkiv, bibliotek og audiovisuelle tjenester. Senterets dokumentasjons- og bibliotekstjeneste skal også dekke senterets øvrige forskningsfelt.

(Fra HL-senterets vedtekter, § 2 Formål)

Forsidefoto: Fridtjof Dahl

Innhold

01. Forord	4
Forord	5
2023 i tall	8
Høydepunkter i 2023	10
02. Aktiviteter i 2023	14
Forskning	15
Undervisning	20
Dembra	26
Utstillinger	32
Dokumentasjon	34
Program og kommunikasjon	37
Administrasjon	42
03. Styrets beretning	47
Styrets sammensetning	48
Styrets beretning	50
Økonomi	52
04. Årsregnskap og balanse	54
Revisors beretning	70
05. Publikasjoner	71
06. Foredrag og presentasjoner	76
07. Arrangementer	80
08. HL-senterets ansatte	84

01. Forord

Forord

Året 2023 ble et aktivt år for HL-senteret. Tilstrømmingen av stadig nye generasjoner skoleelever, studenter, lærere, andre grupper og et engasjert allment publikum har fortsatt. HL-senteret merker en enorm interesse for den kunnskap senteret kan tilby, for vår forskning og formidling allment, for utstillingene og undervisningstilbud.

Året 2023 var det første vanlige året etter flere års nedstengning og pandemi, og HL-senterets ansatte kan notere seg at stor interesse og høy aktivitet synes å være normalen. Dette året ble da også et viktig år på forskningsfronten og for senterets pedagogiske tilbud.

Innen holocaustfeltet må bokprosjektet *I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1933-1945* løftes fram, et arbeid som historiker og rådgiver Jan Alexander S. Brustad publiserte etter flere års forskning. Han har boret i hvordan de jødiske flyktingene fra Europa på 1930-tallet ble behandlet da de søkte seg mot Norge. Boken drøfter fortidens kaotiske forsøk på å håndtere en internasjonal humanitær krise.

Det er for en forskningsinstitusjon alltid en begivenhet når en ansatt fullfører en doktorgrad. Innen minoritetsfeltet disputerte Marie Ebersson Dægnes for PhD-graden med arbeidet *Minnebånd og minneknuter. Barnebarnsgenerasjonens møter med holocausterindring*. Hun har undersøkt hvordan etterkommere av overlevende jøder forteller om det å bli innlemmet i erindringen om Holocaust. Degnæs har gjennomført et etnografisk feltarbeid blant norske jøder som er barnebarn av overlevendegenerasjonen, og det er del av forskningsprosjektet *Negotiating Jewish Identity – Jewish Life in 21st Century (2017-2023)* finansiert av Norges forskningsråd.

To viktige avtaler så dagens lys: En ny rammeavtale mellom Utenriksdepartementet og HL-senteret for treårsperioden 2023-2025 vil skape muligheter for kunnskapsutvikling, nettverksbygging og formidling innenfor HL-senterets internasjonale samtidstemaer. En ny avtale mellom Humanistisk fakultet ved Universitetet i Oslo og HL-senteret startet opp for en

25-års periode, fram til 2047. Her vil HL-senteret bidra med undervisning og veiledning av studenter på bachelor- og masternivå innen Holocaust, jødisk historie og allmenn okkupasjonshistorie.

Forskningsformidlingen har vært omfattende rundt rasisme og antisemittisme basert på de senere årenes forskningsprosjekter ved HL-senteret, blant

Jan Heiret tok over direktørstolen etter Guri Hjeltnes 1. januar 2024. Foto: Fredrik Solstad

annet holdningsundersøkelsen om antisemittisme. Den ble på tampen av året ytterligere aktualisert, etter Hamas-angrepet og krigen i Gaza. HL-senteret har også opplevd stor etterspørsel etter formidling av forskningen om konspirasjonsteorier.

I alle undervisningsrom i Villa Grande og i paviljongen MINO er det full aktivitet. Pågangen fra skoleklasser er gledelig og merkbar: Især gjelder dette nye og reviderte opplegg om hverdagsrasisme og Holocaust i Norge – der sistnevnte nå har innlemmet historien om folkemordet på de norske romene. Ny satsing ble startet i 2023 – undervisningstilbud til en ny målgruppe – mellomtrinnet på barneskolen – knyttet til utstillingen *U/Synlig – hverdagsrasisme i Norge*.

Et viktig jubileum ble markert. Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme) markerte 10 års virke med konferanser ved de seks freds- og menneskerettighetssentrene og en nasjonal avslutningskonferanse. Om lag 160 skoler har nå deltatt i Dembra siden starten i 2013.

HL-senteret har en liten, men unik samling historiske arkiver. I 2023 ble det gjennomført en omfattende digitalisering, og ved utgangen av

året var alle HL-senterets personarkiver etter ofre for Holocaust i Norge digitalisert og klargjort for publisering i Digitalarkivet, og med det tilgjengeliggjort for forskere og allmennheten.

HL-senterets basisutstilling om Holocaust har i all hovedsak stått uendret siden åpningen av HL-senteret og utstillingen i 2006. I 2023 igangsatte direktøren et forprosjekt for å evaluere utstillingen. I desember ga styret sin tilslutning til at HL-senteret skal utvikle en helt ny holocaustutstilling som vil inkludere ny forskning, nye pedagogiske og museale perspektiver og formidle nye historier gjennom nye gjenstander og dokumenter.

En stor takk til alle ansatte som i 2023 nedla en helhjertet innsats for og på HL-senteret.

På tampen av året fant det sted et skifte i ledelsen av HL-senteret. Guri Hjeltnes gikk 31. desember av som direktør etter 12 års virke, og undertegnede tok over.

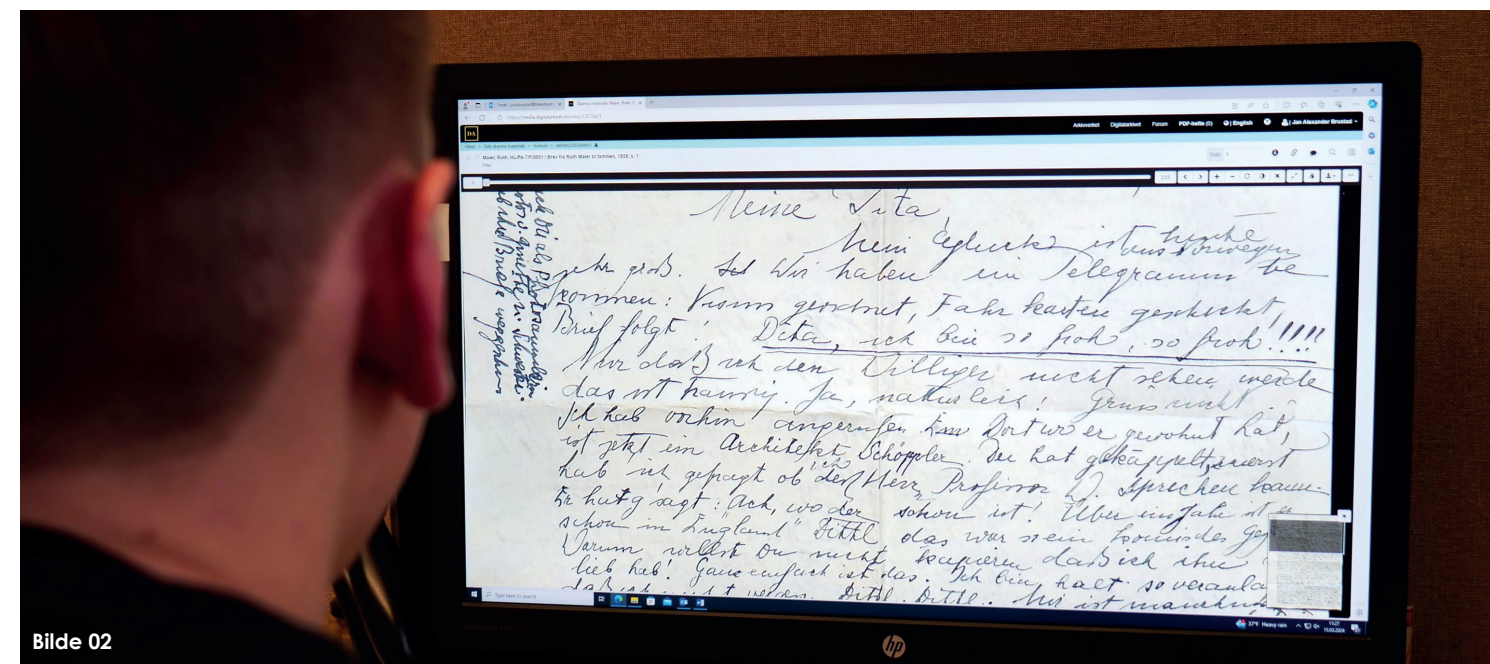
Jan Heiret,
Direktør

Søndagsarrangementene til HL-senteret trekker ofte fulle hus. Her tidligere direktør Guri Hjeltnes i samtale med forfatter Simon Stranger. Foto: Ingeborg Veia

Bilde 01

Bilde 02

Bilde 01: Sindre Lysø, statssekretær for Kunnskapsministeren, på talerstolen under åpningen ved den fulltregnede jubileumskonferansen som HL-senteret og Dembra arrangerte i november 2023. Foto: Ingeborg Veia. **Bilde 02:** Gjennom HL-senterets digitaliseringsprosjekt er flere tusen papirdokumenter fra institusjonens historiske arkivsamling gjort tilgjengelige i Digitalarkivet. Innsyn i de fleste arkivene krever søknad til dokumentasjonsavdelingen. Foto: Peder Hellberg

2023 i tall

Det ser ut til at besøkstallet på HL-senteret har stabilisert seg på et jevnt høyere nivå etter pandemiårene. Nybygget MINO med utstillingen *U/Synlig – hverdagsrasisme i Norge* har gitt HL-senteret et bredere nedslagsfelt og større kapasitet.

I 2023 har 14 470 elever, studenter og lærere deltatt i undervisningsopplegg på HL-senteret eller digitalt (129). Det er 86 prosent flere enn i 2019 – siste normalår før pandemien. Også interessen for Dembras tilbud øker. Nær 2530 lærere og skoleledere deltok på tilbud i regi av Dembra i løpet av 2023, noe som tilsvarer en økning på ca. 20 prosent fra 2022.

HL-senterets tilbud er interessant for turister fra hele verden. En uformell oversikt ført av resepsjonen viser besøkende fra 58 land i løpet av det siste året: Kina, Japan, New Zealand, Peru, Filippinene, England, Tyskland, Israel og Island for å nevne noen. Mange

legger også igjen en vurdering på google etter sitt besøk, som Cruz Vida, som ga HL-senteret fem av fem stjerner etter sitt besøk i mars 2023:

«This is a very well put together historical recount. The exhibit on racism in Norway today was a real eye opener and very well done. Overall, very educational!»

Også i 2023 har senteret hatt besøk av en rekke offentlige instanser og ambassader: Bispemøtet, Stortingets Utdanningskomite, Rådhuset, Utlendingsnemnda, Statsbygg, og ambassadører fra alle de skandinaviske landene samt Tyskland og Romania.

43 250

besøkende til HL-senteret

14 470

benyttet seg av HL-senterets undervisningstilbud

2530

deltok på Dembra-tilbud

24

foredrag, boklanseringer, konserter og forestillinger

82 255

avspillinger av arrangementer på YouTube og Facebook

80

studenter ved Universitetet i Oslo fulgte undervisning fra HL-senterets ansatte

Bilde 01

Bilde 02

Bilde 01: Mary Fulbrook, professor i historie ved University College London, besøkte HL-senteret sammen med sin mann Julian Fulbrook i forbindelse med forelesningen «Tilskuere til 2. verdenskrig og Holocaust?» som hun holdt på Litteraturhuset 23. november. Fra venstre: Mary Fulbrook, Ellen Stensrud, forskningsleder ved HL-senteret, Guri Hjeltnes, direktør ved HL-senteret, Julian Fulbrook og Anton Weiss-Wendt, forsker ved HL-senteret. Foto: Ingeborg Veia. **Bilde 02:** Forsker Cora Alexa Døving (f.h.) gir Utdannings- og forskningskomiteen en introduksjon til utstillingen «U/Synlig - hverdagsrasisme i Norge». Komiteen besøkte HL-senteret 30. mai 2023. Foto: Ingeborg Veia

Høydepunkter i 2023

Januar

15.01

Leonard Cohen: Populærkulturens jødiske mystiker, de to første av fire utsolgte forestillinger i 2023 med Solveig Slettahjell og Øivind Varkøy

27.01

Minnemarkering for den internasjonale Holocaustdagen på Akershuskaia

Februar

02.02

Utdeling av Benjaminprisen 2022 til Selbu ungdomsskole i Selbu

05.02

«Du må ikke sove» Mellomkrigstid, psykoanalyse og antisemittisme, semesterets første søndagsforedrag ved Håvard Friis Nilsen

08.02

Nordic Fascism - Content, Continuities and Changes, boklansering

Mars

16.03

Har elever blitt mindre rasistiske? Lærerkurs

17.03

Doktorgradsstipendiat *Minnebånd og minneknuter: Barnebarns-generasjonens møter med holocausterindring*, ved Marie Eberson Dægnes

29.-30.03

Giving Voice to the unspeakable, konferanse i samarbeid med POLIN (Museum of the History of Polish Jews)

April

17.-21.04

Studietur for HL-senterets styre til Berlin

Mai

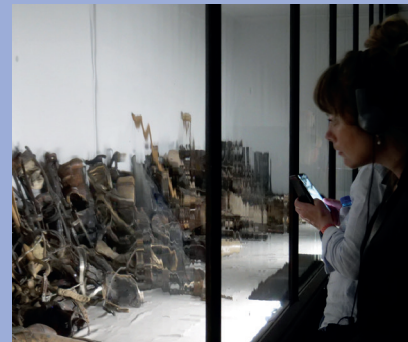
26.05

Digitalt undervisningsopplegg om rasisme publisert

Juni

05.-09.06

Studietur til Polen for ansatte

12.06

Ny FoU-satsing på konspirasjonstenkning i Dembra for lærerutdanningen.

14.06

Presentasjon om antisemittisme i Norge, IHRA pleunumskonferanse, Dubrovnik

15.06

Lansering av utendørsløype *Spor*, digitalt formidlingsprosjekt på eiendommen rundt Villa Grande, resultat av et samarbeid med Auschwitz-Birkenau Foundation

Juli

10.07

Styret ansatte Jan Heiret som ny direktør på HL-senteret fra 01.01.2024

August

14-17.08

HL-senteret deltar på arrangementer om blant annet rasisme i skolen og Ukrainakrigen: oppgjør og dokumentasjon

September

01.09

Biblioteket gjenåpnet med boksamlingen på plass i nytt rom og nye hyller etter oppussing

04.09

HL-senterets nye nettsider publisert

06.09

Lansering av nye dembra.no med oversettelser til sør- og lulesamisk

13.09

Oppstart av utvikling av undervisningstilbud til elever på mellomtrinnet

17.09

Museum for mordere og redningsmenn Boklansering med Simon Stranger. Sesongens første søndagsforedrag

18.09

Høstens første foredrag i forelesningsserien *Dypdykk i 2. verdenskrig* på Litteraturhuset i Oslo

24.09

Open House Oslo – husomvisninger, foredrag og familieforestilling

27.09

Romer i Norge, antisiganisme og undervisning, lærerkurs

Oktober

17.10

I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1933 – 1945. Boklansering med Jan Alexander Svoboda Brustad, historiker og rådgiver ved HL-senteret

19.-20.10

Avslutningskonferanse for *Jewish Cultural Heritage i Warszawa*, flerårig EØS-samarbeid med POLIN (Museum of the History of Polish Jews)

November

02-03.11

Hvordan møte utfordringer med rasisme, kjønn og ekstremisme i skole og samfunn? Jubileums-konferanse Dembra 10 år, Gardermoen

10.11

Ny rammeavtale med Utenriksdepartementet for perioden 2023-2025, med nye muligheter for kunnskapsutvikling, nettverbygging og formidling innenfor senterets internasjonale samtidstemaer.

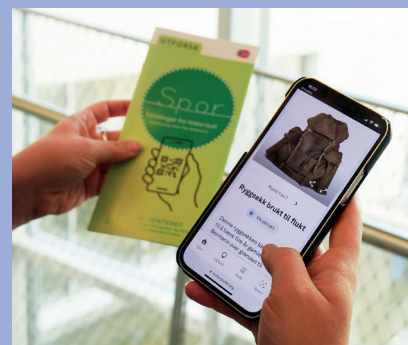
23.11

Tilskuer til 2. verdenskrig og Holocaust? Høstens siste dypdykk i 2. verdenskrig

Desember

15.12

Lansering av *Spor – fortellinger fra Holocaust*, digital løype i Holocaust-utstillingen med film-snutter fra serien *Last: Jøder*. Resultat av et samarbeid med Auschwitz-Birkenau Foundation

11.-12.12

Narratives of Hate: Local Manifestations of a Global Phenomenon, seminar i delprosjekt innenfor HL-senterets rammeavtale med Utenriksdepartementet

15.12

Stigeråsen skole kåres til vinner av Benjaminprisen 2023

15.12

HL-senterets gjenstandssamling ferdig registrert i digitalt register

Den reisende musiker: Henning Kraggerud (bildet) og Petter Richter holdt konsert på HL-senteret 4. juni, med omreisende musikere og flukt som tema. Foto: Lars Opstad

02. Aktiviteter i 2023

Forskning

HL-senterets forskning har som mål å øke kunnskapen om Holocaust, antisemittisme historisk og i samtiden, andre folkemord og beslektede menneskerettighetsbrudd, samt minoriteters vilkår i moderne samfunn. I 2023 har HL-senteret blant annet gitt viktige bidrag til historiekunnskapen gjennom boken om jødiske flyktninger.

Pågående prosjekter om Holocaust og 2. verdenskrig, både i Norge og internasjonalt, går inn i sider av historien som ennå ikke er fullt utforsket, slik som antifascismens historie, politiets rolle under Holocaust og det nazistiske folkemordet på romene.

Samtidforskningen har spent fra antisemittisme og rasisme til menneskerettighetsbrudd og folkemord. Senterets forskere har bidratt aktivt i den offentlige debatten etter angrepet på Israel den 7. oktober og den påfølgende krigen i Gaza. Det har blitt inngått en

ny avtale med Utenriksdepartementet for perioden 2023-2025, som gir nye muligheter for kunnskapsutvikling, nettverksbygging og formidling innenfor senterets internasjonale samtidstemaer.

Holocaust i Norge

Bokprosjektet om jødiske flyktninger fra Europa til Norge som startet opp i 2020, ble avsluttet i 2023. Boken *I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1933-1945* ble lansert på et åpent seminar på HL-senteret 17. oktober.

Bilde 01

Bilde 02

Bilde 01: Jewish heritage: I 2023 avsluttet HL-senteret det EØS-finansierte prosjektet «Jewish heritage», som HL-senteret har hatt sammen med POLIN-museet i Polen. Illustrasjonen er en collage av ulike Janukkah-tradisjoner og symboler, laget av Наталья Евтехова.

Bilde 02: Boka *Nordic fascism. Fragments of an Entangled History* ble lansert på HL-senteret i februar 2023. Blant talerne var Oula Silvennoinen, University of Helsinki. Foto: Ingeborg Veia.

Boken belyser Norges behandling av de jødiske flyktingene som kom til Norge på flukt fra nazistenes forfølgelser.

HL-senteret startet i 2023 et forskningsprosjekt om Frelsesarmeen under krig og okkupasjon, etter at det først ble gjennomført et pilotprosjekt våren 2023. Forskningsprosjektet skal munne ut i en bok skrevet for et allment publikum om Frelsesarmeen under krig og okkupasjon. Arbeidet er basert på arkivundersøkelser i Frelsesarmeens arkiver i Norge, Sverige og Storbritannia og finansieres av Frelsesarmeen.

HL-senteret har to andre pågående bokprosjekter knyttet til Holocaust i Norge: prosjektet om Rød-saken som startet i 2022, tar for seg både saken, debatten og diskusjonen fra krigsårene helt fram til i dag. Et annet prosjekt tar opp norsk politi under andre verdenskrig og er en del av det større politirettshistoriske prosjektet ved Universitetet i Bergen. Bokserien er planlagt utgitt våren 2025.

HL-senteret har dessuten nedlagt forskningsinnsats på temaene fascismens nordiske historie (i tilknytning til det nordiske NORFAS-nettverket) og antifascismens historie, som er et relativt uutforsket tema. Boka *Nordic Fascism. Fragments of an Entangled History* ble presentert på HL-senteret i februar 2023.

HL-senterets forskere bidrar aktivt til forskningsformidling. Temaet konspirasjonsteorier vekker fortsatt stor interesse, og det er formidlet bredt rundt dette temaet også i 2023. Fascismen og rasismens norske historie har blant annet blitt formidlet gjennom podkasten *Nervøse tider*. Temaet *politiets rolle under Holocaust i Norge* er formidlet i en rekke ulike fora.

Universitetsundervisning

HL-senteret har i ti år undervist og veiledet ved Universitetet i Oslo som del av en avtale mellom Humanistisk fakultet, UiO, og HL-senteret. Undervisningen er knyttet til Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH). Både bachelor- og masterstudenter deltar, selv om kursene de senere årene har vært rettet til bachelorstudenter. I vårsemesteret underviste HL-senterets forskere i særemnet HIS1400 *Jødernes historie i Norge* – med om lag 30 studenter. I høstsemesteret underviste HL-senterets forskere i kurset HIS2426 – *Norge under hakekorset 1940-1945 – et internasjonalt perspektiv* – med om lag 40 studenter. HL-senterets forskere har også veiledet åtte master-

studenter. En ny 25-årig avtale mellom UiO og HL-senteret om undervisning trådte i kraft i 2023 og varer fram til 2047.

Antisemittisme før og nå

Hamas' angrep på Israel og den påfølgende krigen i Gaza høsten 2023 har satt antisemittisme i samtiden på agendaen i den norske offentligheten så vel som internasjonalt. HL-senterets forskning på dette feltet har bidratt til viktig og etterspurt kunnskap i denne perioden. Særlig relevant har forskningen på forholdet mellom Israel-kritikk, den israelsk-palestinske konflikten og antisemittiske handlinger og ytringer vært. HL-senteret har bidratt til formidling om dette temaet i offentligheten. Senterets forskere skisserte på tampen av 2023 et forskningsprosjekt om krigens innvirkning på antisemittisme og muslimfiendtlighet som iverksettes i 2024.

Forskningsavdelingen har også, i lys av krigen i Gaza og påfølgende rapporter om økt antisemittisme, startet opp prosjektutvikling om erfaringer med, og manifestasjoner av, antisemittisme i Norge.

HL-senterets tredje kartlegging av holdninger til jøder og muslimer i Norge, publisert i 2022, ble presentert på den årlige internasjonale konferansen i regi av International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) i juni 2023. Det har blitt holdt en rekke foredrag om antisemittisme og holdninger til jøder for et norsk og internasjonalt publikum.

I tilknytning til doktorgradsprosjektet om antisemittisme i den norske digitale offentligheten har det blitt publisert en vitenskapelig artikkel om jødiske samfunnsdebattanternes strategier når de deltar i mediedebatter.

Folkemord og brudd på menneskerettigheter

Innenfor mandatområdet *folkemord og beslektede brudd på menneskerettighetene* retter HL-senterets forskning seg mot både fortid og samtid.

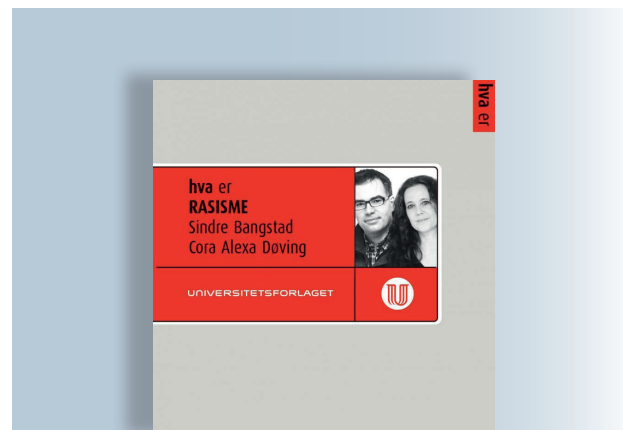
Det historiske arbeidet innenfor folkemordfeltet har løftet fram det nazistiske folkemordet på romene og FN's folkemordkonvensjon. Boka *A People Destroyed: New Research on the Roma Genocide, 1941–1945* har samlet ledende kompetanse på folkemordet på romene, og er nå i produksjon etter at forlagsavtale ble inngått i 2023. De skandinaviske landenes forhold til Folkemordkonvensjonen er behandlet i en tidsskriftartikkel.

Russisk historiepolitikk knyttet til krigen i Ukraina er et eksempel på hvordan forskningen på HL-senteret binder sammen fortid og samtid. Temaet har blitt behandlet både i bokkapittel og tidsskriftartikkel, og har blitt presentert på internasjonale konferanser. Arbeidet med en bok om kommunistisk massevold har pågått i 2023 og fortsetter i 2024.

Arbeid innen rammeavtalen med Utenriksdepartementet

Det overordnede temaet i HL-senterets internasjonale samtidsforskning er forebygging av folkemord og andre massive menneskerettighetsbrudd mot minoriteter. Arbeidet foregår innenfor HL-senterets rammeavtale med Utenriksdepartementet i tre delprosjekter: Prosjektet *Inclusive Citizenship and Human Rights* utvikler en nettbasert læringsressurs for forskningsbasert formidling. I 2023 har prosjektet startet arbeidet med tre nettbaserte kurs om henholdsvis folkemord og gruppefiendtlighet; livssynsmangfold og dialog, statsborgerskap og nasjonal identitet. Kursene blir lansert i 2024 og 2025. Dessuten har senteret i 2023 ferdigstilt en sluttrapport for den NORAD-finansierte delen av prosjektet sammen med internasjonale partnere.

I forbindelse med prosjektet *Mass Atrocity Responses* har det i 2023 vært arbeidet med et

Læreboken *Hva er rasisme?* av Cora Alexa Døving (HL-senteret) og Sindre Bangstad (KIFO) kom i revidert utgave i 2023.

internasjonalt prosjekt om motstand mot folkemord og massive menneskerettighetsbrudd. Det har blitt avholdt en rekke digitale workshops og en fysisk workshop i Oslo i mai 2023. Disse samlet forskere som deltar i et felles bokprosjekt. En rekke bokkapitler er mottatt, og prosjektet avsluttes i 2024. I 2023 har dessuten et prosjekt om forebygging av folkemord gjennom FN blitt avsluttet med innlevering av artikler til *Nordic Journal of Human Rights*, og resultatene har blitt delt med en rekke lands FN-delegasjoner.

I 2023 startet HL-senteret prosjektet *Dynamics of hate: local manifestations of a global phenomenon*, der hatuttrykk på sosiale medier og motstand mot hatkriminalitet er den sentrale tematikken. Dette er et nettverksdrevet prosjekt der HL-senteret i samarbeid med forskere i Sør-Afrika og i Ukraina identifiserer mønstre i data samlet inn fra et utvalg av sosiale plattformer samt data basert på intervjuer med organisasjoner som arbeider med dette i Sør-Afrika. 2023 var oppstart for innsamling av datamaterialet.

I 2023 ble rammeavtalen for perioden 2020-2022 avsluttet, og ny rammeavtale med Utenriksdepartementet for årene 2023-2025 ble inngått.

Minoriteters vilkår

HL-senterets forskning omfatter livssynsminoriteter samt minoritetsgrupper der andre former for identitetsgrunnlag ligger til grunn for diskriminering.

Over flere år har erfaringer med rasisme vært et sentralt tema innen minoritetsforskningen. I løpet av 2023 har dette stort sett bestått i forskningsbasert formidling om rasisme i dagens Norge.

Negotiating Jewish Identity – Jewish Life in 21st Century Norway var et prosjekt finansiert av Norges forskningsråd med mål om å identifisere ulike dimensjoner ved jødisk liv og identitet i det norske samfunnet. Sluttrapport ble levert 2022, men analyse av deler av datainnsamlingen og ferdigstilling av fagartikler ble slutført våren 2023.

Jewish Cultural Heritage er et EØS-finansiert samarbeid med vekt på forskningsbasert formidling mellom HL-senteret og POLIN Museum of the History of Polish Jews. Prosjektet ble avsluttet høsten 2023. HL-senteret har levert tre rapporter til prosjektet. Rapportene omhandler ulike aspekter ved jødisk liv og minnekultur i dagens Norge. HL-senteret bidro også med planleggingen av, og foredrag på, den

store avslutningskonferanse i Polen, samt bidrag til en antologi basert på konferansen.

Fra det radikale til det normale: Konstruksjonen av normalitet gjennom estetikk i den ekstreme høyrekulturen er et treårig prosjekt som undersøker estetikken til den ekstreme høyresiden og hvordan deres estetikk og kulturelle produksjon (spesielt musikk, mote og online-bilder) bidrar til å normalisere deres synspunkter. Prosjektet, som er finansiert av Norges Forskningsråd,

skal blant annet kunne ut i en utstilling på HL-senteret.

HL-senteret har et pågående doktorgradsprosjekt som ser på skolens antifasiske arbeid i læreplanverket (LK20). Prosjektet studerer både læreplan, lærerpraksiser og skoleledelse. To artikler har blitt sendt inn til tidsskrifter i 2023, og prosjektet har blitt presentert på internasjonale konferanser. Prosjektet har dessuten etablert et samarbeid med Universitetsforlaget om en fagbok for lærerutdanning om rasisme i skolen.

Da Black Lives Matter-bevegelsen nådde Norge i 2020 endret den norsk rasismedebatt, i følge den oppdaterte utgaven av *Hva er rasisme?*. - Begrepet rasisme var fraværende i politiske debatter og programmer, og mange opererte med et snevert og strengt rasismebegrep, sier forfatter og forsker ved HL-senteret Cora Alexa Døving. Foto: Vidar Ruud, NTB.

Undervisning

HL-senteret opplever stor og økende etterspørsel etter kompetanseheving og undervisning innenfor senterets fagfelt.

Nye temaer, nye målgrupper og høye besøkstall

HL-senterets pedagogiske tilbud ble utvidet i kjølvannet av utstillingen *U/Synlig- hverdagsrasisme i Norge*. Tematikken skaper stort engasjement hos etablerte målgrupper, men når også nye målgrupper.

HL-senterets undervisningsavdeling tok imot 14 470 studenter, lærere og andre til fysisk og digital undervisning i 2023. Deltakerne kommer fra hele landet. HL-senteret opplever stor og økende etterspørsel etter kompetanseheving og undervisning innenfor

senterets fagfelt.

Satsing på yngre målgrupper (SYM)

Den treårige satsingen mot elever på mellomtrinnet/ barneskolen har vært en klar prioritering i HL-senterets arbeid med videreutvikling av undervisningstilbudet i 2023. Pedagoger fra undervisningsavdelingen har ledet arbeidet sammen med fagpersoner fra HL-senterets forskningsavdeling og utstillingsvirksomhet. I 2023 er det utviklet nytt innhold og nye elementer i utstillingen *U/Synlig – hverdagsrasisme i Norge* som kan brukes i undervisning for barneskoleelever

14 470

elever benyttet seg av HL-senterets undervisnings-tilbud på HL-senteret og digitalt

148

lærere deltok på lærerkurs i regi av HL-senteret

Yngre skole-
elever

Nysatsing på yngre målgrupper

Kurs om
Folkemord

på norske romer utviklet for og med Den kulturelle skolesekken i Oslo

Rasisme

og hverdagsrasisme - nytt tilbud til alle landets skoler

Kilder og individer

- tilpasset og tatt i bruk av svenske skoleklasser

Lærerkurs: Våren 2023 inviterte HL-senteret til lærerkurset «Romer i Norge, antisiganisme og formidling» i samarbeid med Romano Kher, Romsk kultur og ressurscenter. Foto: Romano Kher

Opp mot 14 500 benyttet seg av HL-senterets undervisningstilbud i 2023. Foto: Trond Heggelund

og andre besøkende som barnefamilier. Basert på utstillingen har undervisningsavdelingen utviklet et eget undervisningsopplegg for denne målgruppen om rasisme og antirasisme i det norske samfunnet i dag. Arbeidet støttes av Sparebankstiftelsen og Eckbos Legat.

Videreutvikling av undervisningstilbudet

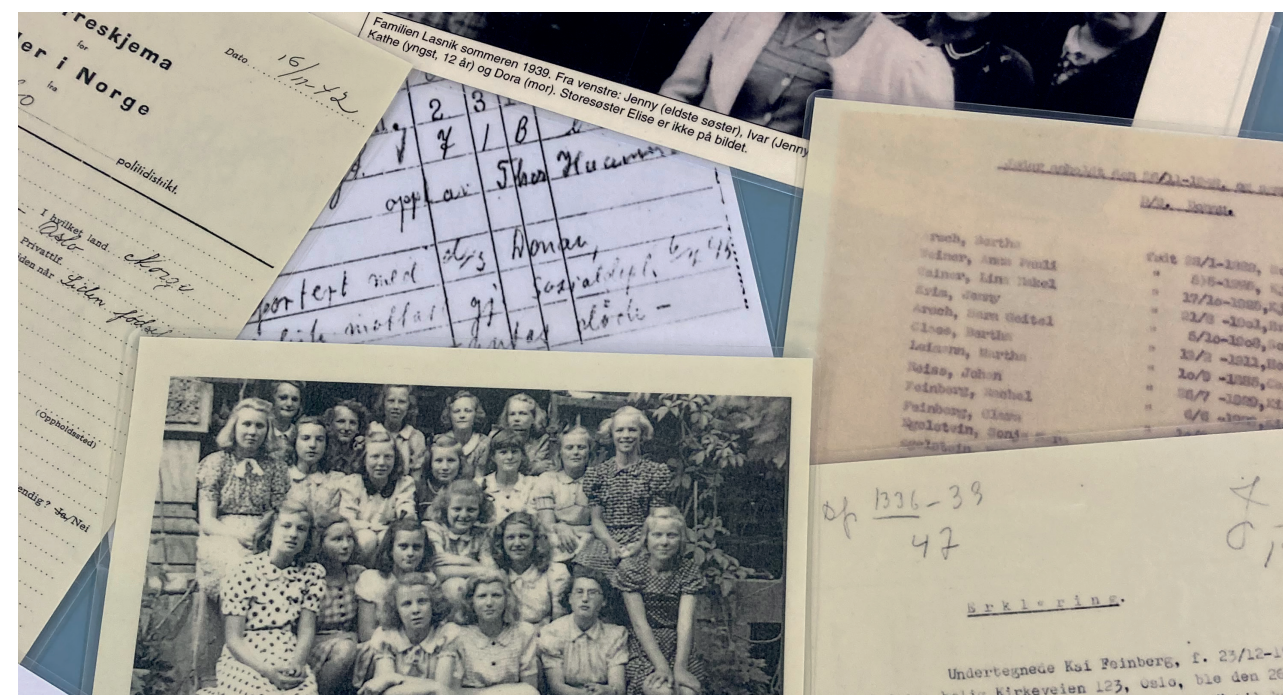
HL-senteret arbeider kontinuerlig med evaluering og videreutvikling av eksisterende pedagogisk tilbud, og har også utviklet noen nye tilbud i 2023:

- *Holocaust: Kilder og individer*: revidert etter evalueringer i 2022 og våren 2023 i samråd med POLIN Museum of the History of Polish Jews. Videre utviklingsarbeid i 2024 vil basere seg på dette arbeidet.
- *Folkemord på norske romer*: nytt undervisningsopplegg utviklet for Den kulturelle skolesekken (DKS) i Oslo.

En film om norske romer er laget til bruk i undervisningen og gjort tilgjengelig på HL-senterets hjemmesider.

- Undervisningstilbud for svenske besøkende: Opplegg utviklet i samråd med Hågkomstresor, et prosjekt i regi av Forum för levande historia og Voksenåsen
- *Rasisme og hverdagsrasisme*: Nytt undervisningsopplegg for elever i ungdoms- og videregående skole
- *Holocaust og ettertid – minnekort*: Nettressurs påbegynt i 2023, ferdigstilles i 2024

Etter høy andel med digital undervisning gjennom pandemien, foretrekker de langt fleste nå fysiske besøk på HL-senteret. I 2023 hadde vi 129 digitale deltakere. Det digitale undervisningstilbudet er blitt en del av det faste skoletilbudet, og avdelingen arbeider kontinuerlig med å utvide og tilpasse det til skolens hverdag.

Undervisningsopplegget «Holocaust: Kilder og individen» er revidert etter evalueringer i 2022 og 2023 i samråd med POLIN.

Lærerkurs

I 2023 arrangerte HL-senteret to lærerkurs med totalt 121 deltakere (85 fysisk og 36 digitalt/strømming). Vårens lærerkurs *Har elever blitt mindre rasistiske?* rettet seg mot lærere fra mellomtrinn, ungdoms- og videregående skole.

Høstens lærerkurs ble utviklet på mellomtrinnet med Romano Kher – romsk kultur- og ressurscenter. Målgruppe for kurset var lærere på mellomtrinnet og 8. trinn. Kurset ga kunnskap om norske romers historie, romske tradisjoner i Norge og status som nasjonal minoritet i Norge.

Som i 2022 opplevde HL-senteret også i 2023 stor etterspørsel fra lærere, museumsansatte og andre yrkesgrupper innen formidling. HL-senteret har fasiliteter og deltatt i flere møter mellom HL-senteret og andre museumsinstitusjoner, som 22. juli-senteret, Oslo museum og Stiftelsen 10. august.

Benjaminprisen

På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet har HL-senteret sekretariatet og juryledelsen for Benjaminprisen, skoleprisen mot rasisme og diskriminering. Sekretariatet har ansvar for å administrere arbeidet med skoleprisen hvert år. Arbeidet omfatter organisering og kommunikasjonsarbeid, tilrettelegging for juryens arbeid og støtte for

Nytt undervisningsopplegg til den Kulturelle skolesekken om folkemordet på norske romer: I 1934 ble 68 romer, de fleste norske statsborgere, nektet innreise til Norge. De reiste videre til Belgia, og bare fire personer i den norske gruppen overlevde. Zolo Karoli (bildet) ble skutt og drept i Buchenwald. Foto: Archives générales du royaume, Belgia

vinnerkolen i forbindelse med prisutdeling. Sekretariatets arbeid skal også bidra til at kunnskap om vinnerkolens arbeid mot rasisme spres til skole-Norge og til videreutvikling av Benjaminprisen profil og nedslagsfelt.

Vinner av Benjaminprisen 2022 var Selbu ungdomsskole i Trøndelag, og prisen ble delt ut av kunnskapsminister Tonje Brenna i Selbu i februar 2023. I desember 2023 utnevnte juryen Stigeråsen ungdomsskole i Skien som vinner av Benjaminprisen 2023. Prisutdelingen skal skje i skolens lokaler i januar 2024.

Prosjekt- og nettverkssamarbeid

HL-senterets undervisningsavdeling deltar i erfaringsutveksling med relevante faginstusjoner og -miljøer for å dele og øke sin kompetanse knyttet til senterets temafelt, pedagogikk og didaktikk. Videre deltar avdelingen i nasjonale og internasjonale samarbeidsprosjekter og nettverk:

- *International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)*: deltakelse i Norges delegasjon. HL-senteret tok i 2023 på seg vervet som leder for IHRAs arbeidsgruppe på Holocaust-undervisning i 2025.
- *Jewish Cultural Heritage i samarbeid med POLIN Museum of the History of Polish Jews.*
- *Nasjonalt museumsnettverk for demokrati og menneskerettigheter.*
- *Nasjonalt nettverk for holdningsskapende formidling.*
- *Stiftelsen 10. august*: Deltakelse i fagseminar og referansegruppe for det pedagogiske tilbud i minne- og læringscenteret på Al-Noor Islamic Center.
- *Museumsnettverk for kvinnehistorie*: HL-senteret meldte seg inn i nettverket og deltok for første gang i februar 2023 med formidler og utstillingsansvarlig.
- *Multiperspective Holocaust Remembrance in Contemporary Europe (MuRem)*: nettverk for europeiske undervisningsinstitusjoner og minnesteder. Deltakelse på samlinger, ansvar for innlegg på webinarer og publisering på nettverket.
- Pågående samarbeid med Hågkomstresor/ Voksenåsen.

HL-senteret samarbeidet med Henie Onstad Kunststenter i forbindelse med utstillingen «Marc Chagall - verden i opprør» i 2023. HL-senteret bidro blant annet med opplæring av personalet i temaet «Østeuropeiske sjetl-samfunn, symbolikk i Chagalls kunst og antisemittisme». Direktør Guri Hjeltnes holdt innlegg da utstillingen åpnet 17. mars. Bildet «Rain» fra Peggy Guggenheim-samlingen i Venezia ble vist i utstillingen.

Dembra

I 2023 markerte Dembra 10 år med arbeid mot gruppefiendtlighet i skolen. De første skolene startet med Dembra høsten 2013. Jubileet ble markert med arrangementer over hele landet og en stor jubileumskonferanse.

Gjennom Dembra har HL-senteret etablert seg som en viktig leverandør av kompetanse om forebygging av gruppefiendtlighet i skole og lærerutdanning. HL-senteret har sekretariatsansvar for Dembra med daglig leder, ansvarlig for lærerutdanningen, koordinator og webansvarlig. Satsingen er et samarbeid med alle de seks freds- og menneskerettighetssentrene.

Jubileumsår: Dembra 10 år

Fem skoler startet opp med Dembra for 10 år siden, i august 2013. Bakgrunnen for tiltaket var rapporter om antisemittisme og rasisme i noen videregående skoler, samt terrorangrepet 22. juli 2011. HL-senteret, Det Europeiske Wergelandsenteret og Institutt for lærerutdanning ved Universitetet i Oslo samarbeidet om tiltaket. I dag tilbys Dembra av seks freds- og menneskerettighetssentre rundt om i landet: Narvik-senteret i Nord-Norge, Falstadsenteret i Midt-Norge, Raftostiftelsen på Vestlandet, Stiftelsen ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter på Sørlandet, Nansen Fredssenter i Innlandet og HL-senteret på Østlandet.

10-årsjubileet ble markert med en arrangements-turné på de seks sentrene rundt om i landet. En rekke aktuelle temaer i skolen ble tatt opp: hatprat og håndteringskompetanse, samiske perspektiver og skolens dilemmaer i møte med krig og fred.

Turneen ble avsluttet med en nasjonal jubileumskonferanse på Gardermoen som nådde langt utenfor kretsen av skolefolk som allerede kjenner til Dembra. 340 personer deltok en eller begge dagene. To av temaene for konferansen har Dembra jobbet med lenge: rasisme og radikalisering. Det tredje temaet, utfordringer knyttet til kjønn, har vi møtt mye av ute på skolene i den senere tiden. Lærere forteller om

10
år jubileum

dembra
Demokratisk beredskap
mot rasisme og antisemittisme

Fakta

- Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme) tilbyr kurs, veiledning og nettbaserte ressurser for skole og lærerutdanning
- Gjennom seks freds- og menneskerettighetssentre i ulike deler av landet, har Dembra veiledet 155 skoler med omkring 5000 lærere i lokale satsninger mot fordommer, rasisme og utenforskap
- Gjennom Dembra for lærerutdanningen har 100 lærerutdannere fra 11 lærerutdanningsinstitusjoner deltatt i samarbeid for å styrke forebyggende arbeid i lærerutdanningen og utvikle ressurser til bruk overfor studenter, lærere og elever
- Dembra.no tilbyr gratis ressurser for hele skoleløpet og lærerutdanningen
- Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet støtter Dembra, som ledes av HL-senteret

Hva snakker vi om når vi sier rasisme? Panelsamtale på Dembras jubileumskonferanse i november. På bildet fra venstre: Daniel Messel, lærer og Dembrakontakt ved Storeveit skole, Torjer Olsen, professor i urfolksstudier ved UiT og Solveig Hessaa-Szwinto, fagkoordinator for medborgerskap og mangfoldskompetanse ved Arkivet freds- og menneskerettighetssenter. Foto: Ingeborg Veia

spenninger mellom jenter og gutter, om gutter som liker Andrew Tate, motstand mot Pride og annet. Gruppefiendtlighetsperspektivet og Dembras inngang med refleksjon og helhetlig arbeid viser seg å være nyttige også på dette feltet.

Jubileumsprogram 2023

- *Kristiansand 15. mars, ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter: «..men jeg bare kodd» - Å møte hatprat i skolen.*

- *Bergen 20. april, Raftostiftelsen: Reflektert praksis i møte med gruppefiendtlighet. Elevmedvirkning - lærende profesjonsfellesskap - tverrfaglighet.*

- *Narvik 6. september, Narviksenteret: Skolens betydning og mulighet for å styrke samiske språk og kultur, samt å forebygge hets og rasisme mot samiske elever.*

- *Lillehammer 28. september, Nansen Fredssenter: Dilemmaer i krig og fred: Hvordan påvirker krig undervisning og klassemiljø i Norge?*

- *Ekne 17. oktober, Falstadsenteret: Håndteringskompetanse i en vanskelig hverdag: Hvordan vi kan skape en skole som tilrettelegger for alles behov?*

- *Oslo/Gardermoen 2.-3. november, HL-senteret: Nasjonal jubileumskonferanse: Hvordan møte utfordringer med rasisme, kjønn og ekstremisme i skole og samfunn?*

Gjennomføringen av Dembra i skoler

For skoler tilbyr Dembra en prosess for skolebasert satsning på arbeidet med demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet. Skolene kartlegger situasjonen på skolen, velger satsingsområde, gjennomfører tiltak og evaluerer arbeidet med sikte på videreføring. Utviklingsprosessen er godt gjennomarbeidet, og er i tråd med arbeidsmåten i skolene etter innføringen av nye læreplaner i 2020. Dembra bidrar med skreddersydde kurs og veileder skolene gjennom hele arbeidet.

HL-senteret avsluttet samarbeidet med ti skoler i 2023 og startet opp med syv nye skoler. Både barne-

skoler, ungdomsskoler og videregående skoler har deltatt, og etterspørselen er økende.

Nye nettsider

I september ble dembra.no lansert i ny drakt og på flere språk. Den gamle nettsiden bar preg av gradvis utvikling og mye undervisningsressurser og fagstoff som ikke lenger var lett å finne. Den nye nettsiden gir muligheten til å presentere stoffet mer helhetlig og samlet. I tillegg er den nye nettsiden utformet for også å kunne fremheve Dembras arrangementer og samarbeidet med lærerutdanningsinstitusjoner gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter (FoU).

Nettsidene er nå universelt utformet, med et mer profesjonelt utseende for å møte både elever, lærerstudenter og skoleansatte. Med en stadig voksende kunnskapsbase og samling av undervisningsressurser ble det i 2023 også tilsatt en nettansvarlig for dembra.no. Fra relanseringen og ut året 2023 har den nye nettsiden hatt om lag 32 400 besøkende, med totalt 134 000 visninger.

Den nye nettsiden ble lansert sammen med dembra.no på sør- og lulesamisk på Narviksenterets jubileumsarrangement med særlig fokus på samiske perspektiver. Dembra.no har hatt ressurser på nord-samisk siden 2021, og disse ble også oppdatert ved relanseringen. Lulesamisk og sørsamisk er klassifisert som alvorlig truede språk av UNESCO. Det er også to av de tre mest brukte samiske språkene i Norge, i tillegg til at skoler innenfor samiske distrikter skal kunne tilby undervisning om og på samisk.

Siden lanseringen har særlig antall besøkende på lulesamisk utmerket seg. Totalt for 2023 har om lag 180 besøkende benyttet sidene på lulesamisk (tall fra 6. september til årsslutt). Dette er interessant med tanke på at det er rundt 500-650 som snakker lulesamisk i Norge.

Samtalekort for foreldremøter

Av nytt innhold på nettsidene er blant annet et opplegg for bruk av dialogkort i skolers og læreres samarbeid med hjemmet. Nafo (Nasjonalt ressurs-senter for flerkulturell opplæring) har publisert oversettelser og lydopptak av dialogkortene på 12 ulike språk, slik at disse blir tilgjengelige for foreldre med ulike språkbakgrunn.

Dembras jubileumsprogram endte med en fulltregnet nasjonal konferanse på Quality Airport Hotel Gardermoen i november. Temaet for konferansen var «Hvordan møte utfordringer med rasisme, kjønn og ekstremisme i skole og samfunn?». Foto: Ingeborg Vea

Samtalen i klasserommet om Israel, Palestina og andre aktuelle temaer

Mange skoler har uttrykt behov for støtte for samtalen i klasserommet etter Hamas' terrorangrep på Israel 7. oktober og krigen som fulgte. Temaet ble tatt opp på dialogsesjonen på jubileumskonferansen, samt på fagdager for lærere om samtalefellesskapet. Dembra har også utviklet «Syv tips til samtalen om Israel – Palestina» basert på Dembras generelle inngang til kontroversielle og sensitive temaer. Her står lærerens selvrefleksjon sentralt, sammen med behovet for å skape et trygt rom for elevenes ulike følelser og erfaringer. Både lærere, barnehagelærere og andre har gitt tilbakemelding på at de opplever de syv tipsene som nyttige. Tipsene er videreformidlet til skoler av mange skoleeiere og også danske skolemyndigheter har vist til tipsene i materiale de har utarbeidet for alle danske skoler.

For Dembras relevans og synlighet for skoler har det stor betydning å kunne tilby veiledning og materiell når denne typen akutte utfordringer oppstår. Dette så vi også etter Russlands angrep på Ukraina i 2022 og etter «håndhilsesaken» i Oslo-skolen sommeren 2023. Etter den sistnevnte har Utdanningsetaten i Oslo rekrutterte Dembra til kursing av mange av etatens avdelinger om mangfoldskompetanse.

Lærerutdanningen: konspirasjonsteorier og estetiske læringsformer

Dembras samarbeid med lærerutdanningsinstitusjoner består av jevnlig forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) knyttet til ulike tema. 2023 markerte avslutning av en FoU-satsing som har vært gjennomført i samarbeid med Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS), og som handler om hvordan bruke estetiske

læringsprosesser for å snakke om gruppefiendtlighet og fordommer. Samarbeidet med KKS vil fortsette inn i 2024, blant annet gjennom Dembras bidrag som redaktør i et kommende nummer av et nyoppstartet tidsskrift eid av KKS.

I 2023 startet en FoU-satsing om konspirasjonstenkning og konspirasjonsteorier. De seks deltakende institusjonene, fra både videregående skole og lærerutdanning, møttes i juni for å utveksle idéer og få faglig input om tematikken, blant annet ved Asbjørn Dyrendal fra NTNU. Denne FoU-satsingen avsluttes høsten 2024.

Dembra har også arbeidet med forberedelse til en FoU-satsing om undervisning om samiske temaer i forlengelse av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport fra juni 2023.

Nasjonalt samarbeid

Det nasjonale samarbeidet om Dembra på tvers av freds- og menneskerettighetssentrene videreutvikles stadig, og alle sentre møtes jevnlig til fagmøter, veiledermøter og økter for kompetanseutvikling. Bedre rutiner for samarbeid har som mål å sikre at den samlede kompetansen på tvers av sentrene kan komme alle til nytte.

Samarbeid på tvers i arbeidsgrupper har i 2023 ført til utvikling av flere ressurser for foreldresamarbeid. Blant annet er det laget dialogkort til bruk på foreldremøter, et tiltak som har vist seg svært populært og etterspurt. Det er også satt i gang et arbeid med å utvikle Dembras arbeid med elev-Dembra-grupper, samt flere ressurser som kan støtte skoler i arbeidet med elevmedvirkning. Dembra-veiledere fra flere sentre har videre jobbet sammen om å utvikle fagdager og kurs om dialog og samtalefellesskap i skolen.

Antall deltakere i DEMBRA 2023	Totalt	Digitalt	Fysisk
Totalt antall	3 367	446	2 921
Lærere	2 188	194	1 994
Skoleledelse	339	124	215
Lærerutdannere	43	25	18
Studenter	180	0	180
Annet	574	95	479

Dembras jubileumskonferanse: Muslimske, jødiske og samiske veivisere snakket om erfaringer som minoritetsgrupper i det norske samfunnet. Foto: Ingeborg Veia

Utstillinger

Etter at nybygget MINO åpnet i 2021 med nye, moderne utstillingslokaler, har det åpnet seg flere spørsmål når det gjelder kjernen i HL-senterets museale formidlingsvirksomhet - utstillingen om Holocaust. Denne utstillingen har stått mer eller mindre uten vesentlige oppdateringer siden 2006.

HL-senteret arbeidet i 2023 med en rapport som skulle gi HL-senterets direktør grunnlag for å vurdere om Holocaust-utstillingen skal beholdes og vedlikeholdes slik den er, eller revideres og fornyes helt eller delvis. Rapporten som ble oversendt direktøren på slutten av året ga estimater både på antatt arbeidsmengde, økonomi og tidsramme for utarbeidelsen av en ny Holocaust-utstilling. En prosjektgruppe ledet arbeidet, som inkluderte både interne seminarer med alle

ansatte og faglige innspill fra eksterne fagpersoner fra inn- og utland.

Digital formidling om HL-senteret, Villa Grande og Holocaust-utstillingen

Høsten 2022 startet HL-senteret opp et digitalt formidlingsprosjekt som et supplement til Holocaust-utstillingen, gjennom et samarbeid med Auschwitz-Birkenau Foundation i Polen, finansiert EØS-midler.

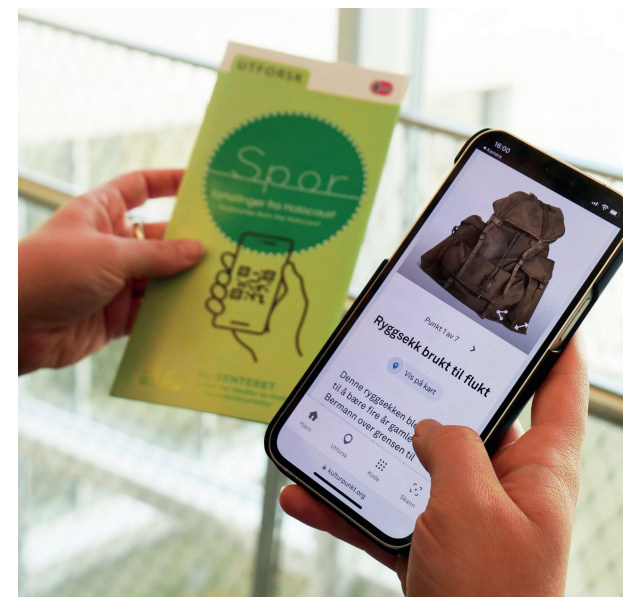

Prosjektet ble todelt: Den første delen, *Spor – fortellinger fra Holocaust*, er en digital løype med qr-koder inne i selve Holocaust-utstillingen. HL-senteret har inngått en avtale med produksjonselskapet Monster om bruk av utvalgte klipp fra serien *Last: Jøder*. Gjennom å skanne qr-koder i den digitale løypen kan besøkende se filmsnutter knyttet til objekter i utstillingen.

I juni 2023 ble HL-senterets digitale utendørsløype også lansert. Den består av syv informasjonspunkter plassert på turstier tilgjengelig for offentligheten på HL-senterets tomt. Punktene belyser både HL-senterets virke, bygningen Villa Grande, ekteparet Quislings tid på Bygdøy og det nye tilbygget Mino. Den digitale løypen utendørs har vekket stor interesse blant turgåere på Bygdøy, og hadde flere enn 7 000 registrerte besøk ved utgangen av 2023.

Satsing på yngre målgrupper

Utover vedlikeholdsarbeid i utstillingene, har HL-senterets utstillingsavdeling i samarbeid med undervisningsavdelingen arbeidet med en større satsing for yngre målgrupper basert på utstillingen *U/Synlig – hverdagsrasisme i Norge*.

Spor: Ny digital løype i Holocaustutstillingen med filmsnutter fra serien «Last: Jøden». Foto: HL-senteret

Høsten 2023 ble flere tilskudd til utstillingen planlagt og satt i produksjon. Blant annet:

- Animasjonsfilm tilpasset barn basert på intervjuer med informanter filmet i 2021.
- Skap som følger malen til skap i *historiske spor*-delen av utstillingen. Dette skapet fikk dimensjoner tilpasset barn og uttakbare skuffer.
- *Reis videre!* en oppgave knyttet til tidslinjen i utstillingens historiske del, oppfordrer HL-senterets unge publikum til å velge ut hendelser (*hendelsesbillerter*) som eksemplifiserer rasisme eller antirasisme i norsk historie.
- Lesestasjon med spesialtilpassede tekster og illustrasjoner
- Nye «ekspertfilmer»: forsker Kristin Gregers Eriksen forklarer blant annet hvordan hun forsker på rasisme.
- Videreutviklingen av utstillingen *U/Synlig – hverdagsrasisme i Norge* med tilpasninger til barn er delvis finansiert av Sparebankstiftelsen.

Giving Voice to the unspeakable: Konferanse om bruk av kunst i menneskerettighetsmuseer i Norge og Polen

29. og 30. mars ble seminaret *Giving Voice to the unspeakable: Artistic Interventions in Holocaust and Human Rights Museums in Norway and Poland* holdt på HL-senteret. Seminaret var en del av EØS-samarbeidet mellom HL-senteret og POLIN Museum of the History of Polish Jews, *Jewish Cultural Heritage*. Seminaret samlet kunstnere, kuratorer og akademikere fra Norge, Polen og Ukraina, og ble innledet av keynote speaker Friso Abbing, kommunikasjonsleder for European Union Agency for Human Rights. Seminaret ble avsluttet med en studietur til Utøya. Seminaret ble filmet og tekstet.

Dokumentasjon

Dokumentasjonsavdelingens hovedoppgave er driften av senterets bibliotek, historiske arkiver og gjenstandssamling. Foruten slike primærfunksjoner deltar avdelingens ansatte i institusjonens interne prosjekter. Avdelingen bidrar også under eksterne besøk, til faglig tekst- og innholdsproduksjon og med foredrag.

Digitalisering og gjenstandsregister

Dokumentasjonsavdelingen har i 2023 lagt ned betydelig innsats på digitaliseringsfeltet: Store deler av HL-senterets arkivsamling ble skannet og klaggjort for publisering i Digitalarkivet, og det er opprettet et digitalt gjenstandsregister. I løpet av året er også oppussingen av avdelingens lokaler slutført og hele boksamlingen har kommet på plass i nye hyller. Bokprosjektet *I limbo* ble ferdigstilt og arkivmagasinets gjenstandssamling er gjennomgått i sin helhet.

Dokumentasjonsavdelingen tilbyr kvalitetssikrede

informasjonsressurser og referansetjenester til egne ansatte, eksterne brukere og allmenheten ellers. I tillegg samler, bevarer og formidler avdelingen arkivmateriale og objekter knyttet til historien om Holocaust i Norge. Forsknings- og bokprosjektet *I limbo - Norge og de jødiske flyktingene, 1933 - 1945* er gjennomført av dokumentasjonsavdelingen i 2023. Avdelingen har ellers bidratt i forprosjektet til ny Holocaust-utstilling (se kap. om utstillinger), bistått med å innhente illustrasjoner, lisenser og rettigheter til den digitale utstillingen *Spor* og til senterets nye tilbud til yngre målgrupper.

Oppussing

Hele boksamlingen på plass i nye hyller

Arkiv

To nye privatarkiv ferdig ordnet, registrert og publisert i Arkivportalen

Bok

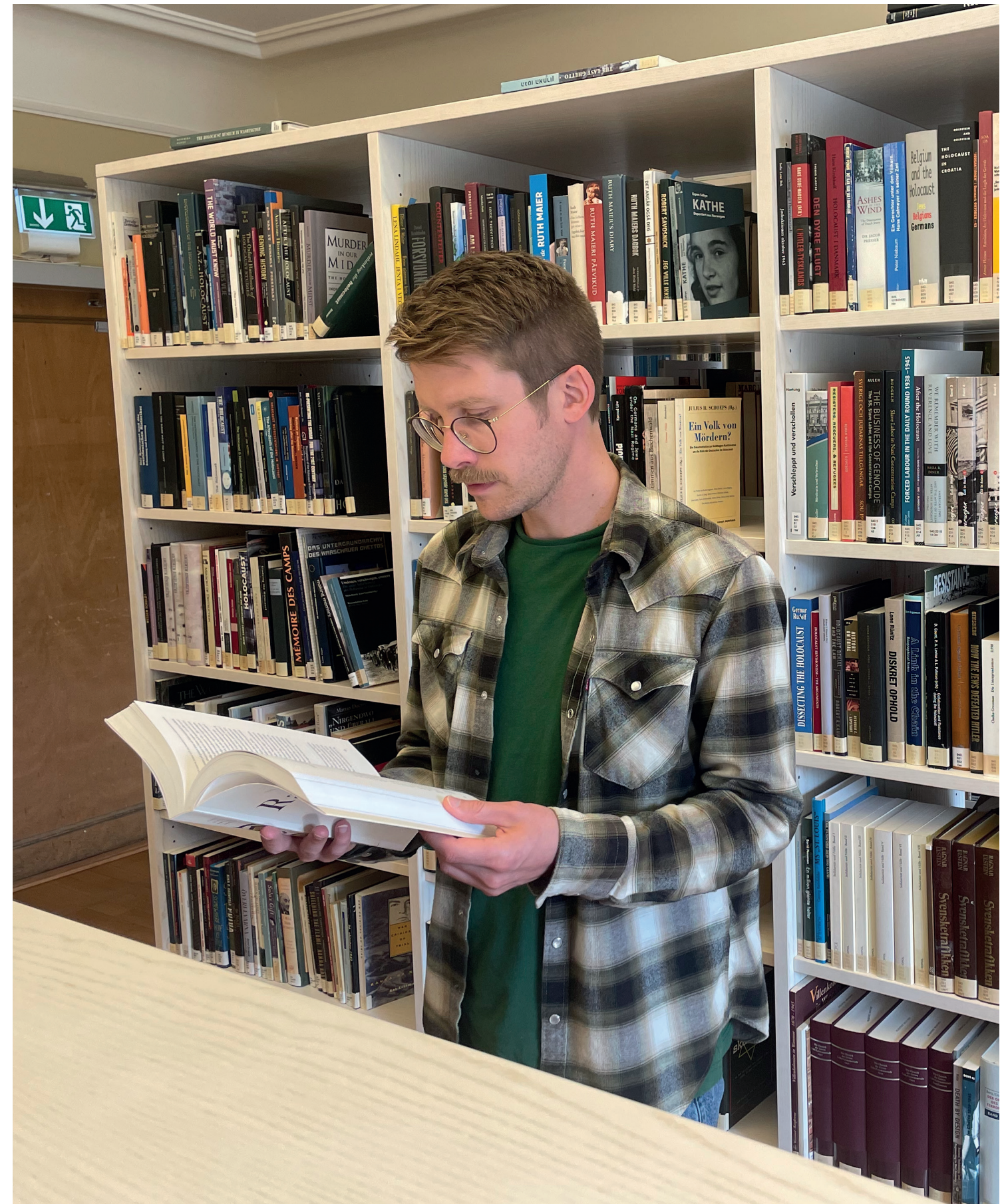
I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1933-1945. Bokansering

Digitalisering

Arkivmagasinets gjenstandssamling registrert i et digitalt gjenstandsregister

Personarkiv

Alle personarkivene etter ofre for Holocaust i Norge i HL-senterets samling klaggjort for publisering i Digitalarkivet

I løpet av 2023 ble HL-senterets bibliotek pusset og boksamlingen plassert i nye hyller. Foto: Ingeborg Veia

Boksamlingen

I 2023 har avdelingen prioritert samlingsutvikling samt katalogisering av bøker og boksamlinger gitt i gave til biblioteket. En større samling av sjelden nazistisk og antisemittisk litteratur er dessuten påbegynt innlemmet i bibliotekets spesialsamling.

Utlån fra samlingen ligger godt over fjorårets nivå med ca. 400 ut- og fjernlån. Utlånsaktiviteten, især fjernlåne til eksterne enkeltpersoner og institusjoner, vitner om at samlingen fortsatt holder høyt faglig nivå og spesialisering innenfor HL-senterets primære satsningsområder.

Arkivsamlingen

I 2023 har HL-senteret digitalisert senterets mest sentrale arkiver. Alle personarkivene etter ofre for Holocaust i Norge, totalt 6000 enkelt dokumenter, er skannet, registrert og klargjort for publikasjon i Digitalarkivet. Arbeidet, som vil fullføres våren 2024, vil gi forskere, studenter og andre interesserte digital tilgang

til HL-senterets viktigste privatarkiver. Våren 2023 bisto dokumentasjonsavdelingen med innhenting og vurdering av arkivdokumenter til oppdateringen av et undervisningsopplegg med primærkilder. Avdelingen har ellers ordnet, registrert og publisert to nye små privatarkiver i Arkivportalen. Høsten 2023 startet avdelingen en gjennomgang av senterets tidsvitneintervjusamling, et arbeid som vil videreføres inn i 2024.

Gjenstandssamlingen

Høsten 2023 gjennomførte avdelingen en opprydning, gjennomgang og nyregistrering av institusjonens gjenstandssamling. I tillegg til å etablere et digitalt gjenstandsregister, er det gjort enkle tilstandsvurderinger, og hele samlingen er pakket om i ny emballasje.

I forbindelse med forarbeidene til ny Holocaustutstilling har eksterne konservatorer vurdert de fysiske og klimatiske forholdene til objektene i dagens utstilling. Vurderingene inngikk i sluttrapporten til forprosjektet for ny Holocaustutstilling.

Jan Brustad, historiker og rådgiver ved HL-senterets dokumentasjonsavdeling, ga ut boken *I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1933 - 1945 i 2023*. Foto: Ingeborg Vea

Program og kommunikasjon

Kunnskapsformidling av HL-senterets forskning står sentralt i senterets mandat. Gjennom over 20 års virke har HL-senteret også tatt mål av seg til å skape en arena og møteplass for formidling av ny kunnskap og forskning utført av andre fagmiljøer og enkeltpersoner.

Det brede tilbudet overfor publikum er bygget opp gjennom en årrekke, høster stor og god respons, og er en prioritert oppgave for HL-senteret. En rekke instanser, fra offentlig forvaltning og myndigheter til institusjoner og organisasjoner, henvender seg til HL-senteret for å få ny kunnskap, oppdatering, orientering og omvisninger i senterets utstillinger. Henvendelsene øker år for år.

Program for allmenheten: Arrangementer og formidling

Et godt programtilbud til allmenheten er en prioritet på HL-senteret. Kommunikasjonsavdelingen følger opp koordinering, informasjon og markedsføring av programvirksomheten. Det er et strategisk mål for HL-senteret å være et kunnskapssenter for hele Norge og nå publikum i alle deler av landet. Derfor har det

også i 2023 vært satset på strømming av de fleste utadrettede arrangementene.

I 2023 har HL-senteret hatt ti søndagsforedrag/ boksamtaler, seks konserter og én familiefeststilling. De aller fleste foredrag og samtaler strømmes, og finnes i etterkant på HL-senterets YouTube-kanal. Høydepunkter fra programmet i 2023 var blant annet historiker Håvard Friis Nilsens foredrag om sin bok *Du må ikke sove. Wilhelm Reich og psykoanalysen i Norge* og boklanseringen av forfatter Simon Strangers bok *Museum for mordere og redningsmenn*. Begge trakk fullt hus. Stikkord fra søndagstemaene ellers er *fascisme og antifascistisk motstand, antisemittisme i etterkrigstiden og hvordan forklare Holocaust i dag*. Under Oslo Open House 24. september tilbød HL-senteret blant annet husomvisninger i deler av bygget som ellers ikke er tilgjengelig for publikum. Direktør og flere faglig ansatte deltok på Arendalsuka med to egne arrangementer og ett felles arrangement med de øvrige freds- og menneskerettighetsentrene. For mer detaljer, se arrangementoversikten s. 81.

Nye dypdykk i 2. verdenskrig

Høsten 2023 arrangerte HL-senteret en ny forelesningsrekke med fem dypdykk i 2. verdenskrig på Litteraturhuset i Oslo i samarbeid med UiT – Norges arktiske universitet. Forelesningsserien har vært populær. Det har vært tilnærmet fullt hus på samtlige forelesninger – omkring 200 deltakere. Forelesningene ble strømmet direkte på Facebook og gjort tilgjengelig på HL-senterets YouTube-kanal i etterkant. Til sammen 4445 personer har sett forelesningene digitalt. Nytt av året er at HL-senteret i samarbeid med Både Og har produsert en podkast av forelesningene, som er tilgjengelig på strømmepattformene Spotify og Apple. Til sammen har serien hatt 1350 avlyttinger med 1038 unike lyttere. Forelesningsserien gjennomføres med finansiering fra Eckbos legat.

Dypdykkene høsten 2023 besto av følgende forelesninger:

- Ord og Vold. Forfattere mellom demokrati og diktatur 1933-1952, v. Kjetil A. Jakobsen, Nord universitet. Kommentar ved professor Tore Rem, UiO
- Britenes fiasko i Norge, v. John Kiszely, historiker og forfatter av boken *Anatomy of a Campaign - The*

British Fiasco in Norway. Kommentar ved Tom Kristiansen, UiT Norges arktiske universitet

- På sporet av tapte hjem. Etter Holocaust, v. Elise B. Berggren, doktorgradsstipendiat ved NTNU. Kommentar ved forsker Kjetil A. Simonsen, Jødisk museum i Oslo
- Krigsseilernes kamp: Historien som aldri tar slutt? v. Guri Hjeltnes og Bjørn Tore Rosendahl, ARKIVET
- Tilskuer til 2. verdenskrig og Holocaust? V. Mary Fulbrook, University College London. Kommentar ved forskningsleder Ellen Emile Stensrud, HL-senteret

«Jeg er generelt strålende fornøyd med det utbytte jeg har hatt av de foredrag jeg har hatt anledning til å bivåne»

«Bare ros - fantastisk tilbud! Takk til alle dere som jobbet hardt å få dette på plass». (Kommentarer fra evalueringen av forelesningsserien Dypdykk i 2. Verdenskrig)

Synlighet i offentligheten

HL-senteret er synlig i offentligheten via egne og andres arrangementer, deltakelse i ulike nettverk, medieinnspill og via ulike digitale kanaler. HL-senteret er medlem i forskning.no og sender inn aktuelle fagartikler for publisering her. Senteret kjøper også synlighet gjennom annonsering i aviser og sosiale medier.

Forskning.no

HL-senteret har publisert to artikler om viktige forskningsarbeider i 2023, som fikk til sammen 4089 sidevisninger:

- *Fascismen har vært et dødfødt prosjekt i Norge etter krigen, men ikke i Sverige. Hvorfor?* (2973 sidevisninger)
- *Før krigen gjorde norske myndigheter hva de kunne for å holde flest mulig jødiske flyktninger unna Norge* (1116 sidevisninger)

Dypdykk i 2. verdenskrig: Høsten 2023 arrangerte HL-senteret i samarbeid med UiT Norges arktiske universitet en ny forelesningsrekke om 2. verdenskrig på Litteraturhuset i Oslo. Blant annet foreleste Elise B. Berggren, doktorgradsstipendiat ved NTNU om «På sporet av tapte hjem. Etter Holocaust». Den britiske historikeren John Kiszely foreleste om britenes fiasko i Norge (nederst f.v.) og Mary Fulbrook, professor ved University College London, holdt forelesningen «Tilskuer til 2. verdenskrig og Holocaust.», Tom Kristiansen, historiker og professor ved UiT Norges arktiske universitet, ledet samtalen med Fulbrook. Foto: Ingeborg Veia

Nye nettsider

Den store satsingen på kommunikasjonsområdet i 2023 har vært en lenge etterlengtet fornying av hlsenteret.no. Sidene er fortsatt bygget i Vortex, UiOs publiseringsløsning, men har fått ny innholdsstruktur. I forlengelse av dette arbeidet er også relevante sider oversatt til engelsk.

hlsenteret.no hadde 16 000 brukere i 2023 (målt fra juli grunnet overgang til en ny versjon av analyseverktøyet Google Analytics (GA 4)). De fleste kommer til siden via Facebook og søk på Google.

Medieoppslag

HL-senteret ble omtalt i 186 unike artikler i media i 2022. Senteret fikk flest oppslag i Aftenposten (36), Dagsavisen (8) og Klassekampen (7). Befolkningsundersøkelsen fra 2022 om den norske befolkningens holdninger til jøder og muslimer er fortsatt temaet som har gitt HL-senteret mest substansiell oppmerksomhet i media.

HL-senterets ansatte hadde til sammen 12 kronikker og debattinnlegg på trykk i norske aviser i 2023. For oversikt over kronikker og leserinnlegg, se publikasjonsoversikten på side 73.

Forfatter Christopher Harper skriver i sin bok «Det ufullstendige oppgjøret» at de som sto bak rettsoppgjøret for nordmenn som hadde deltatt i jødeforfølgelsen under 2. verdenskrig, ikke hadde tatt inn over seg at det hadde funnet sted et folkemord. Boken ble lansert på HL-senteret 19. februar. Illustrasjon: Marvin Halleraker

Nyhetsbrev

HL-senteret sendte ut 26 regulære nyhetsbrev i 2023. I hovedsak brukes nyhetsbrevene til promotering av arrangementer og informerer alltid om de aktuelle forsknings- og formidlingsaktivitetene ved senteret. Antall nyhetsbrevmottakere er 1043 (januar 2024) mot 990 i januar 2023. I tillegg sender HL-senteret ut et nyhetsbrev rettet mot lærere og skolefolk.

Strømming

HL-senteret har siden 2015 strømmet stort sett alle foredrag og konferanser, til stor glede for publikum utover i landet. Antall seere stiger for hvert år: I 2023 har opptakene, som ligger tilgjengelig på HL-senterets Youtube-kanal, og hatt ca. 75 515 avspillinger (68 000 i 2022) visninger med til sammen 12 500 timer seertid (omtrent det samme som i 2022). I tillegg har 6755 personer fulgt arrangementer direkte via strømming på Facebook.

Avisannonsering

HL-senteret har i en årrekke annonsert for alle søndagsarrangementene i Aftenposten, Dagsavisen, Dag og Tid, Vårt Land og Klassekampen og i den faste museumsoversikten i Aftenposten. HL-senteret har fra tid til annen også annonsert i aviser rundt om i landet, dersom foredragsholder og tema har en tydelig lokal/regional forankring. Dette har vært prioritert fordi norske redaktørstyrte nyhetsmedier fortsatt står sterkt i Norge. 83 prosent av den norske befolkningen over 12 år leste minst én avis digitalt eller på papir daglig i 2022, ifølge SSBs Norsk mediebarometer for 2022.

Facebook og Instagram

I stigende grad har HL-senteret satset på digital markedsføring og formidling av sitt program. Facebook brukes til promotering av arrangementer og annen aktivitet, og som plattform for direktestrømming av arrangementer. Rekkevidden på Facebook har økt med 4,8 prosent fra 2022 til 2023 (fra 509 000 – 526 000). Antall følgere er nå 6200, en økning på 13 prosent økning siden 2022.

Rekkevidden på Dembras Facebookside har økt med 8,3 prosent fra 73 833 i 2022 til 79 992 i 2023. Antall følgere har økt fra 2218 i 2022 til 2432 i 2023.

HL-senteret kjøper også synlighet i sosiale medier, spesielt for arrangementer. I 2023 hadde senteret

790 000 betalte eksponeringer (antall ganger en annonse blir vist).

HL-senteret har i 2023 hatt en satsing på Instagram. Kanalen brukes til å formidle historier og kunnskap med utgangspunkt i gjenstander og dokumenter i HL-senterets arkiver og gjenstandssamling, samt promotering av arrangementer og minnedager. Satsingen har gitt ca. 15 prosent flere følgere på plattformen. Per 14.02.2023 har kanalen 1228 følgere.

Søkeordannonsering

HL-senteret kjørte en Google-ads-kampanje i sommermånedene på relevante søkeord for HL-senteret som «Holocaust», «folkemord» og «rasisme». En slik kampanje

gjør at HL-senteret kommer som treff lenger opp i feeden til en bruker som søker på disse ordene, og fører dermed til større trafikk inn på hlsenteret.no. Kampanjen ga gode resultater med totalt 5407 klikk inn til hlsenteret.no fra totalt 13 217 forskjellige annonse-visninger. Kampanjen ga en svært høy CTR (klikk per visning) på totalt 41 prosent, noe som er ca. 20 ganger høyere enn gjennomsnittet for denne type søkeordannonsering. Resultatet er 55 prosent bedre enn for tilsvarende kampanje sommeren 2022.

Andre kanaler

HL-senteret har også annonsert på listen.no, Minicards, ulike kanaler via Visit Oslo, Hop-on-hop-off-bussene og Cityguide blant annet.

Knut Reiersrud holdt konsert sammen med Marit Halvorsen 21. september. Foto: Ingeborg Veia

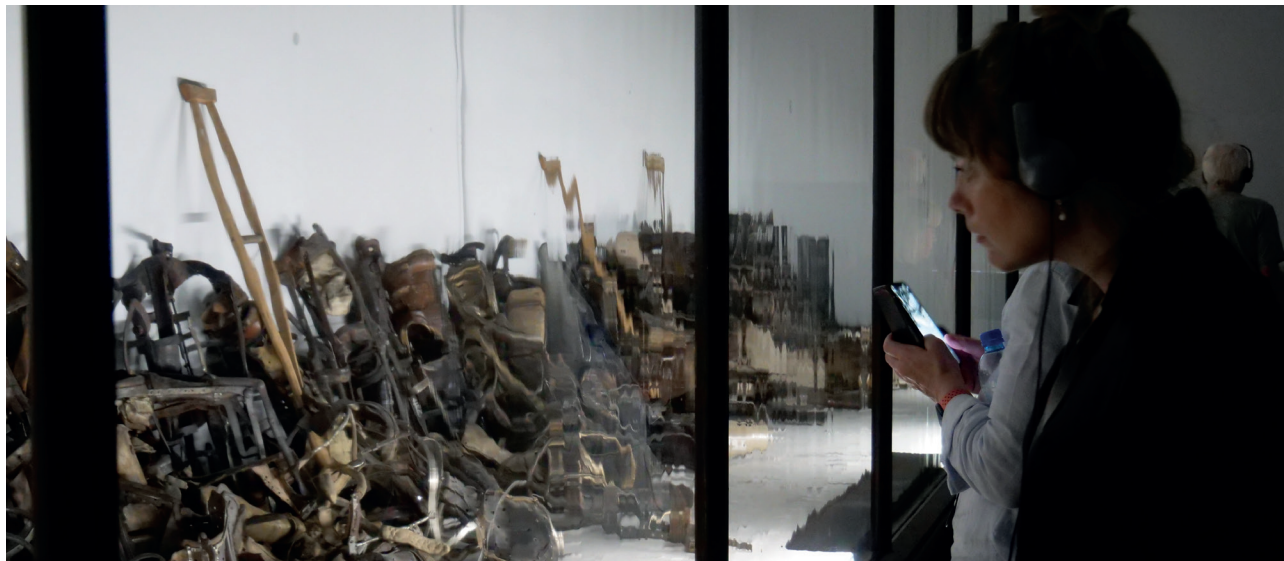
Administrasjon

Administrasjonens kjerneoppgave er å sikre gode støttefunksjoner for HL-senterets virksomhet og legge til rette for gode rammer for aktiviteter og samarbeid på tvers av avdelinger og fagområder. Et stort arbeid har i 2023 vært nedlagt i rekrutteringsarbeid, særlig ansettelsesprosess for ny direktør ved senteret.

Administrasjonen arbeidet med kompetanseutvikling, rekruttering og *Åpenhetsloven og aktsomhetsvurderinger*. I tillegg kommer avdelingens støtte til faglige formidlingsaktiviteter, videreutvikling av struktur og rutiner i virksomheten, oppfølging av arbeidsmiljø og bygg, og ikke minst å ta imot alle besøkende som kommer til HL-senteret.

HL-senteret legger stor vekt på tverrfaglig samarbeid og å skape rammer for kompetansedeling og kompetanseutvikling i fellesskap. Administrasjonen har gjennom året bidratt inn i organiseringen av faglige møteplasser, faglig oppdatering, seminarer

og workshops. Våren 2023 arrangerte avdelingen også to studieturer, en for HL-senterets styre og en for ansatte. Styrets studietur gikk til Berlin med besøk til sentrale institusjoner som Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen, Jüdisches Museum Berlin, der Humboldt Forum og Haus der Wannsee-Konferenz. Studieturen for ansatte var lagt til Polen og byene Warszawa, Krakow og Łódź. Programmet rommet blant annet besøk til Museum and Memorial Auschwitz-Birkenau, POLIN – Museum of the History of Polish Jews, Jewish Historical institute og Marek Edelman Dialogue Center, med omvisninger og

HL-senterets ansatte brukte to dager i Auschwitz-Birkenau på studieturen i juni. Foto: Ingeborg Veia

Studietur: I juni reiste ansatte på HL-senteret på studietur til Polen, blant annet med besøk i utryddelsesleiren Auschwitz-Birkenau. Foto: Ingeborg Veia

erfaringsutveksling med kolleger ved institusjonene.

Rekruttering sto svært sentralt i avdelingens arbeid i 2023, med ansettelsesprosess for ny direktør som den mest omfattende. Direktørstillingen ble lyst ut i februar. Guri Hjeltnes avsluttet sin andre åremålsperiode som direktør ved utgangen av 2023. Administrasjonen samarbeidet tett med styret i prosessen og deltok i ansettelseskomiteen. Styret avsluttet prosessen i juli, og Jan Heiret ble ansatt som ny direktør med tiltredelse fra 1. januar 2024. Gjennom høsten ble det arbeidet aktivt med planer og tilrettelegging for overgang mellom gammel og ny direktør. HL-senteret gjennomførte i tillegg en rekke andre rekrutteringer gjennom året.

Administrasjonens kjerneoppgaver som økonomi, infrastruktur, HR, prosjektoppfølgning og andre støttefunksjoner for de faglige aktivitetene ved HL-senteret, har som vanlig utgjort hovedtyngden av avdelingens arbeid gjennom året. Bidrag inn i søknadsutvikling og prosjektrapporteringer er blant de løpende oppgavene i avdelingen. Søknad og rapportering på driftstilskuddet HL-senteret får over statsbudsjettet, er en av de årlige hovedoppgavene til avdelingen. I tillegg utviklet HL-senteret flere søknader både til Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Norges Forskningsråd samt private stiftelser og organisasjoner.

HL-senteret i vekst

Videreutvikling av kjernefunksjoner, rutiner og strukturer er et kontinuerlig arbeid. HL-senteret har vært i vekst over flere år. Forbedringer av senterets prosedyrer og retningslinjer for å imøtekomme interne behov og formelle krav til virksomheten har pågått gjennom året. I 2023 har arbeidet med Åpenhetsloven og aktsomhetsvurderinger stått sentralt. HL-senteret har arbeidet med handlingsplan for likestilling og forberedt etablering av arbeidsmiljøutvalg. HL-senteret arrangerer også førstehjelpskurs for alle ansatte to ganger i året.

Vertskapsarbeid

HL-senteret mottar årlig mange besøkende, både i forbindelse med skolebesøk, programaktiviteter og øvrig faglig virksomhet, samt mange besøkende til HL-senterets utstillinger. Alle besøkende skal møte kunnskap og god service når de kommer til senteret.

Resepsjonen og administrasjonen står helt sentralt i dette arbeidet, med informasjonsarbeid, omvisninger, vertskap, renhold og boksalg. Arbeidet foregår kontinuerlig gjennom året, og faglig oppdatering vektlegges. I tillegg har avdelingen bidratt i planlegging og gjennomføring av konferanser, seminarer og øvrige aktiviteter og tilbud overfor allmennheten.

Samarbeid og nettverksarbeid

Administrasjonen har i 2023 også fulgt opp HL-senterets deltakelse i flere nasjonale og internasjonale nettverk og samarbeidsprosjekter. HL-senteret deltar aktivt i *International Holocaust Remembrance Alliance*, som del av Norges delegasjon sammen med Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Falstad-senteret. Deltakelse i de nasjonale nettverkene mellom freds- og menneskerettighetsentrene og også museene på Bygdøy er videreført. Gjennom 2023 har HL-senteret også hatt flere pågående EØS-prosjekter, blant annet med Auschwitz-Birkenau Foundation, POLIN – Museum of the History of Polish Jews, Bulgarias utenriksdepartement, Jewish Museum Praha og Post Bellum i Slovakia. Høsten 2023 deltok senteret på et seminar i regi av Riksantikvaren, der HL-senteret ble invitert til å presentere erfaringer fra arbeid med EØS-prosjekter. Samarbeidet i *Kriseressurssamarbeid for kulturinstitusjoner i Oslo* og *Akershus* har vært videreført.

Oppfølging av bygg

HL-senteret holder til i det fredede Villa Grande med tilbygget MINO. Oppfølging av bygg, med vedlikehold og renhold, og stell av hageanlegget er gjennomført i samarbeid med Statsbygg, som eier og forvalter eiendommen. Tiltak for å sikre universell utforming følges opp og tilrettelegges innenfor de historiske rammene. Å skape gode fysiske vilkår for HL-senterets virksomhet krever stadige tilpasninger i et historisk bygg. Oppgradering og tilpasning av eksisterende arbeidsplasser er gjort fortløpende gjennom året. HL-senteret har en rammeavtale med Universitetet i Oslo, og samarbeidet med USIT – universitetets senter for informasjonstjenester har vært viktig for drifting og videreutvikling av den digitale infrastrukturen ved HL-senteret.

HL-senterets ansatte på studiebesøk ved Minnesmerke og museum Auschwitz-Birkenau. Foto: Ingeborg Veø

I løpet av studieturen besøkte HL-senterets ansatte den jødiske gravlunden Łódź og byene Warszawa og Krakow. Foto: Ingeborg Vea

03. Styrets beretning

Styrets sammensetning per 31. desember 2023

Leder: Harald Korn, direktør og styreleder i Oslo Consulting Group. **Vara:** Alexander Levi, juridisk rådgiver i Scatec (oppnevnt etter forslag fra Det Mosaiske Trossamfund Oslo)

Nestleder: Bente Sandvig, spesialrådgiver ved Human-Etisk Forbund. **Vara:** Faruk Terzic, imam i Det Islamske Fellesskap Bosnia-Hercegovina (oppnevnt etter forslag fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn)

Styremedlemmer

Rita Abrahamsen, styreleder i Det jødiske samfunn i Trondheim. **Vara:** Ralph Dan Buchmann, forstander i Det jødiske samfunn i Trondheim (oppnevnt etter forslag fra Det Jødiske Samfunn i Trondheim)

Wenche Elizabeth Amtzen, høyesterettsdommer. **Vara:** Anders Ravik Jupskås, nestleder og forsker ved C-REX – Senter for ekstremismeforskning, Universitetet i Oslo (oppnevnt av Universitetet i Oslo)

Inger Furseth, professor ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo. **Vara:** Olav Aaraas, tidl. direktør ved stiftelsen Norsk Folkemuseum (oppnevnt av Universitetet i Oslo)

Hans Petter Graver, professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo. **Vara:** Hanne Hagtvedt Vik, professor ved Institutt for arkeologi, konservering og historie, Universitetet i Oslo (oppnevnt av Universitetet i Oslo)

Vibeke Moe, Forsker II ved HL-senteret. **Vara:** Elise Christensen, formidler ved HL-senteret (valgt av HL-senterets ansatte)

Vara: Aud Valborg Tønnessen, dekan ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo (oppnevnt av Universitetet i Oslo)

Islin Rose Abrahamsen, sykepleier og koordinator for Norsk Førstehjelp. **Vara:** Edvard Aspelund, seniorrådgiver i kommunal- og distriktsdepartementet (oppnevnt etter forslag fra Det Mosaiske Trossamfund Oslo)

Arbeidsutvalg

Arbeidsutvalget er saksforberedende organ for styret. I 2023 besto utvalget av styrets leder og nestleder, HL-senterets direktør og administrativ leder.

Styret i HL-senteret: Øverst f.v.: Olav Aaras, Hans Petter Graver, Guri Hjeltnes, Edvard Aspelund. I midten f.v.: Harald Korn, Bente Sandvig, Wenche Elisabeth Amtzen og Vibeke Moe. Foran f.v.: Inger Furseth, Islin Rose Amrahamsen og Rita Abrahamsen. Foto: Lars Opstad

Styrets beretning 2023

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) er et forsknings-, dokumentasjons- og formidlings-senter med søkelys på Holocaust, folkemord, antisemittisme, rasisme og minoriteters vilkår i Norge. HL-senteret holder til i den kulturhistoriske eiendommen Villa Grande med den tilstøtende paviljongen MINO, i Huk aveny 56 på Bygdøy i Oslo kommune.

Om virksomheten og styrets arbeid

HL-senteret er en privat stiftelse opprettet i 2001 av Universitet i Oslo på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Senteret har en fast rammeavtale med Universitetet i Oslo.

HL-senteret er et kunnskaps-senter for hele Norge, med faglig virksomhet innen forskning, formidling, undervisning og dokumentasjon. Senteret skal være en pådriver for kunnskapsutvikling og forskningsbasert formidling og forebyggende arbeid i samfunnet. Senteret har pågående forskningsprosjekter innenfor alle senterets mandat-områder. Senterets faste utstilling om Holocaust og utstillingen *U/Synlig - hverdagsrasisme i Norge* står sentralt i formidlingsvirksomheten. Senteret tilbyr undervisningsopplegg og kurs til lærere, skoler og andre utdanningsinstitusjoner, i tillegg til et bredt formidlingstilbud til allmenheten og forskningspublikasjoner. HL-senteret forvalter også sitt oppdrag gjennom arkivvirksomhet og et fagspesialisert bibliotek som yter betydelig informasjonsarbeid gjennom referansetjenester til fagmiljøer, studenter, elever og allment publikum. Aktiviteten ved senteret har vært høy gjennom hele 2023, og HL-senterets ansatte har nedlagt stor innsats innenfor alle virksomhetsområder.

HL-senterets drift dekkes av tilskudd over statsbudsjettet og avkastning av senterets grunnkapital. I tillegg mottar senteret støtte til prosjekter og satsinger fra det offentlige, som departementer, direktorater og Norges forskningsråd, samt private stiftelser. HL-senteret deltar også i internasjonalt samarbeid blant annet finansiert gjennom EØS-midler. I 2023 fikk HL-senteret tilslag på to nye forskningsprosjekter, to nye formidlings-satsinger og inngikk ny treårig rammeavtale med Utenriksdepartementet. Finansieringen

og prosjektilgangen for HL-senteret har vært god, og vurderes som stabil også med tanke på framtiden.

I 2023 avholdt HL-senterets styre fire ordinære styremøter. I tillegg ble det avholdt syv ekstraordinære styremøter i forbindelse med ansettelsesprosess for ny direktør. Til sammen behandlet styret 53 saker. Særlig viktige saker gjennom året har vært:

- **Ansettelse av ny direktør:** HL-senterets direktør ansettes i åremålsstilling. Direktør Guri Hjeltnes avsluttet sin andre åremålsperiode i 2023. Styret startet arbeidet med ansettelsesprosess for ny direktør høsten 2022. Stillingen ble lyst ut i februar 2023, og ansettelsesprosessen ble avsluttet sommeren 2023. Jan Heiret, professor i historie ved Universitetet i Bergen, ble ansatt i stillingen, med tiltredelse 1. januar 2024.

- **HL-senterets faste utstilling om Holocaust:** Styret har gjennom året vært orientert om arbeidet med og status for den eksisterende utstillingen og om senterets forprosjekt for utredning av muligheter for utstillingen. Styret ga i desember sin tilslutning til at HL-senteret starter arbeidet med en ny Holocaust-utstilling.

- **Studietur:** I april gjennomførte styret en studietur til Berlin. Styret besøkte blant annet Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen, Jüdisches Museum Berlin, der Humboldt Forum, Haus der Wannsee-Konferenz og Olympia Stadion, og møtte fagpersoner ved institusjonene. Styret besøkte også utstillingen *Flashes of Memory. Fotografie im Holocaust* i Museum für Fotografie - Helmut Newton Stiftung. Programmet var en faglig utviklingstur for styret, og også laget med tanke på det forestående arbeidet med HL-senterets utstilling om Holocaust.

- **Åpenhetsloven og redegjørelse for aktsomhetsvurderinger:** I tråd med Åpenhetsloven har senteret arbeidet med etablering og implementering av aktsomhetsvurderinger i virksomheten. Redegjørelse for aktsomhetsvurderinger er publisert på HL-senterets nettside, og styret orienteres årlig om arbeidet knyttet til Åpenhetsloven.

Arbeidsmiljø, likestilling og miljø

Gjennomsnittlig antall årsverk i 2023 var 41,5. Målt i forhold til antall årsverk var sykefraværet 9,2 prosent for året som helhet, hvorav 1,6 prosent er korttidsfravær og 7,6 prosent lengre fravær. Det har ikke vært personskader eller materielle skader i forbindelse med virksomheten.

Ved utgangen av året var det 52 ansatte ved senteret, hvorav 37 i faste og 15 i midlertidige stillinger. Kjønnfordelingen blant alle ansatte er 62 prosent kvinner og 38 prosent menn. For de midlertidige stillingene er kjønnfordelingen 73 prosent kvinner og 27 prosent menn. Det var totalt 16 deltidsstillinger ved senteret, herunder to ll-stillinger og fire stillinger i resepsjonen knyttet til bemanning i helger og utvidet

åpningstid i sommersesongen. Kjønnfordelingen her er 63 prosent kvinner og 37 prosent menn. Stiftelsens styre besto av syv kvinner og to menn.

Styret anser arbeidsmiljøet i stiftelsen som godt. Stiftelsen arbeider aktivt med å være en inkluderende arbeidsplass. Senteret har en personalpolitikk som tilstreber mangfold og likestilling, og en lønns- og personalpolitikk som likestiller kvinner og menn og tilrettelegger i ulike livsfaser. Senteret har i flere år arbeidet systematisk med inkluderende rekrutteringsprosesser. Arbeidet knyttet til mangfold og likestilling foregår løpende i dialog med tillitsvalgte og verneombud ved institusjonen.

Senterets kontorlokaler holder god standard, og bygningene vedlikeholdes løpende i tett samarbeid med Statsbygg. Virksomheten er ikke av en slik art at den medfører forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

Ansvarsforsikring

Det er tegnet forsikring for styrets medlemmer for deres mulige ansvar overfor forskning og utviklingsarbeid innen samfunnsvitenskap og humanistiske fag.

Ny direktør ansatt: Styret ved HL-senteret ansatte sommeren 2023 Jan Heiret som ny direktør ved HL-senteret fra 1. januar 2024. Heiret ble tatt imot av Hjeltnes etter ansettelsen i juli. Foto: Fredrik Solstad

Økonomi

Styret finner at årsregnskapet gir et korrekt bilde av stiftelsens eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. I samsvar med regnskapslovens §3-3a bekreftes det at forutsetningen om fortsatt drift er til stede og at denne forutsetningen er lagt til grunn ved utarbeidelse av regnskapet.

Styret kjenner ikke til noen forhold av viktighet for å bedømme stiftelsens stilling og resultat som ikke framgår av regnskapet og balansen med noter. Det er heller ikke etter regnskapsårets utgang inntrådt forhold som etter styrets syn har betydning ved bedømmelse av regnskapet.

Styret har gjennomgått stiftelsens likviditetssituasjon og funnet den tilfredsstillende. Midlene er plassert i bank og rentefond i Nordea, i tillegg til langsiktig plassering i fond og rentebærende obligasjoner forvaltet av Unifor.

Det er styrets oppfatning at stiftelsen er forvaltet og at utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Samlet inntekt i 2023 var 75,1 millioner kroner. Stiftelsen har inntektsført 43,0 millioner kroner i statlig driftsstøtte. I tillegg ble det inntektsført 22,6 millioner kroner i oppdrag og tilskudd til forskning og formidling. Øvrige inntekter beløp seg til 9,6 millioner kroner.

Stiftelsen mottok støtte fra Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Norges forskningsråd, Utdanningsdirektoratet, NORAD/MRG, Utdannings-etaten i Oslo kommune, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Arkivverket, EØS-midler og Frelsesarmeen, samt bidrag fra de private stiftelsene Eckbos Legat og Sparebankstiftelsen. Driftskostnadene utgjorde 75,0 millioner kroner. De største postene er knyttet til husleie til Statsbygg, drift av den kultur-historiske eiendommen Villa Grande, samt lønn og sosiale kostnader ved senteret. Overskudd på driften ble 0,1 millioner kroner.

Stiftelsen hadde i 2023 en positiv avkastning på kapitalen på 11,1 millioner kroner. Avkastningen for HL-senterets fond, forvaltet av Unifor, ble totalt for hele året 14,24 prosent. Den positive avkastningen i 2023 medfører at markedsverdiene på fondene er på nivå med 2021. Styret har langsiktige perspektiver når det gjelder plasseringen av fondene.

Stiftelsens samlede formålskapital var ved utgangen av året 82,6 millioner kroner, hvorav grunnkapitalen utgjorde 40 millioner kroner og tilleggs kapital 28,1 millioner kroner. Den frie formålskapitalen utgjorde 14,5 millioner kroner. Stiftelsens midler er fordelt med 60 prosent i rentebærende papirer og 40 prosent

i aksjefond.

I 2023 hadde stiftelsen et årsresultat på kr. 11 221 285 som foreslåes disponeres slik:

Disponering	Beløp
Overført til annen formålskapital	11 221 285

Oslo, 06. mars 2024

Harald Korn
Styreleder

Bente Sandvig
Nestleder

Inger Furseth
Styremedlem

Islin Rose Abrahamsen
Styremedlem

Wenche Elizabeth Arntzen
Styremedlem

Rita Abrahamsen
Styremedlem

Vibeke Moe
Styremedlem

Hans Petter Graver
Styremedlem

Aud V. Tønnessen
Vara

Jan Heiret
Direktør

04. Årsregnskap og balanse

Resultatregnskap

Driftsinntekter og driftskostnader

	Note	2023	2022
Salgsinntekt		802 181	652 065
Annen driftsinntekt	2	74 333 519	71 260 983
Sum driftsinntekter		75 135 700	71 913 048
Varekostnad		187 593	168 460
Lønnskostnad	3, 4	35 816 522	34 065 603
Avskrivning av driftsmidler og immaterielle eiendeler	6	18 543	55 660
Annen driftskostnad	3, 5	38 991 267	37 413 429
Sum driftskostnader		75 013 926	71 703 151
Driftsresultat		121 774	209 897

Finans- og investeringsaktiviteter

Annen renteinntekt	9	960 547	235 343
Annen finansinntekt	9	1 821 718	35 665
Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi	9	8 324 347	-9 580 433
Sum finansinntekter		11 106 612	-9 309 424
Annen rentekostnad		282	108
Annen finanskostnad		6 820	2 478
Sum finanskostnader		7 101	2 586
Resultat av finans- og investeringsaktiviteter		11 099 511	-9 312 010
Resultat før skattekostnad		11 221 285	-9 102 114
Resultat		11 221 285	-9 102 114
Årsresultat	10	11 221 285	-9 102 114

Overføringer

Avsatt til annen egenkapital		11 221 285	0
Overført fra annen egenkapital		0	9 102 114
Sum overføringer		11 221 285	-9 102 114

Balanse

Eiendeler

	Note	2023	2022
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Driftsløsøre, inventar o.a. utstyr	6	65 135	5 514
Sum varige driftsmidler		65 135	5 514
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler		10 000	10 000
Sum finansielle anleggsmidler		10 000	10 000
Sum anleggsmidler		75 135	15 514
Omløpsmidler			
Lager av varer og annen beholdning			
		101 224	144 980
Fordringer			
Kundefordringer	7	1 000 000	2 433 700
Andre kortsiktige fordringer		6 330 298	5 366 485
Sum fordringer		7 330 298	7 800 185
Investeringer			
Andre markedsbaserte finansielle instrumenter	9	86 932 486	79 967 487
Sum investeringer	8	86 932 486	79 967 487
Bankinnskudd, kontanter o.l.	11	17 357 783	12 725 263
Sum omløpsmidler		111 721 791	100 637 915
Sum eiendeler		111 796 926	100 653 429

Balanse

Formålskapital og gjeld

	Note	2023	2022
Formålskapital			
Bundet formålskapital			
Grunnkapital		40 000 000	40 000 000
Tilleggskapital		28 050 000	24 850 000
Sum formålskapital med restriksjoner		68 050 000	64 850 000
Annen formålskapital			
Annen formålskapital	10	5 413 793	0
Fond for prosjekter	10	9 100 000	6 492 508
Sum annen formålskapital		14 513 794	6 492 508
Sum formålskapital	10	82 563 794	71 342 508
Gjeld			
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		6 667 820	7 396 199
Skyldig offentlige avgifter		2 233 257	2 110 605
Annen kortsiktig gjeld	12	20 332 055	19 804 116
Sum kortsiktig gjeld		29 233 132	29 310 920
Sum gjeld		29 233 132	29 310 920
Sum egenkapital og gjeld		111 796 926	100 653 429

Balanse

Oslo, 06. mars 2024

Harald Korn
Styreleder

Bente Sandvig
Nestleder

Inger Furseth
Styremedlem

Islin Rose Abrahamsen
Styremedlem

Wenche Elizabeth Arntzen
Styremedlem

Rita Abrahamsen
Styremedlem

Vibeke Moe
Styremedlem

Hans Petter Graver
Styremedlem

Aud V. Tønnesen
Aud Valborg Tønnesen
Vara

Jan Heiret
Direktør

Indirekte kontantstrøm

	Noter	2023	2022
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter			
Resultat før skattekostnad	10	11 221 285	-9 102 114
Netto realisert tap/gevinst ved salg av verdipapirer	9	-2 640 654	0
Urealisert verdiendring verdipapirer	9	-8 324 347	9 580 433
Ordinære avskrivninger	6	18 543	55 660
Endring i varelager		43 756	5 020
Endring i kundefordringer		1 433 700	-1 457 605
Endring i leverandørgjeld		-728 379	-3 119 870
Poster klassifisert som invest.- eller finans.aktiviteter		0	32 883
Endring i andre tidsavgrensningposter		-313 222	2 905 268
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		710 682	-1 100 325
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter			
Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	6	-78 162	0
Innbetalinger ved salg av aksjer og andeler i andre foretak		94 301 694	28 000 000
Utbetalinger ved kjøp av aksjer og andeler i andre foretak		-90 301 694	-30 249 449
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		3 921 838	-2 249 449
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter			
Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter		4 632 520	-3 349 774
Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. begynnelse		12 725 263	16 075 036
Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. slutt	11	17 357 783	12 725 263

Noter

Note 1. Regnskapsprinsipper

Generelt

Stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter er en alminnelig stiftelse regulert av Stiftelsesloven og stiftelsens vedtekter. Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk.

Bruk av estimater

I utarbeidelse av årsregnskapet har man brukt estimater og forutsetninger som har påvirket resultatregnskapet og verdsettelsen av eiendeler og gjeld, samt usikre eiendeler og forpliktelser på balansedagen i henhold til god regnskapsskikk. Områder som i stor grad inneholder slike skjønsmessige vurderinger, høy grad av kompleksitet, eller områder hvor forutsetninger og estimater er vesentlige for årsregnskapet, er beskrevet i notene.

Inntekter

Driftsinntekter

Inntektsføring ved salg av varer og billetter skjer på leveringstidspunktet. Tjenester inntektsføres etter hvert som de leveres.

Offentlig tilskudd

Tilskudd bruttoføres og periodiseres i tråd med gjennomføringen av delmål. Det kan knytte seg tilbakebetalingsforpliktelser til tilskudd.

Finans- og investeringsinntekter

Inntekter fra investeringer; utbytte, avkastning og renter, inntektsføres som finans- og investeringsinntekter når kriteriene for inntektsføring er oppfylt. Endringer i virkelig verdi på verdipapirportefølje fra en periode til den neste, føres som urealisert verdiendring. Dersom verdipapirporteføljen har hatt en negativ utvikling, vises dette som negativ inntekt.

Verdiendring på investeringer består av:

- Urealisert verdiendring på finansielle instrumenter og andre markedsbaserte investeringer i perioden.
- Tilbakeført urealisert verdiendring på solgte finansielle instrumenter og andre markedsbaserte investeringer i perioden.

Realisert gevinst/tap viser et resultat beregnet ut fra salgssum redusert med kostpris etter FIFO-prinsippet og rapporteres som Annen finansinntekt/kostnad.

Skatt

Stiftelsen har ikke erverv til formål og omfattes av begrensningen i skatteplikt i sktl. § 2-32 (1) og (2). Dersom stiftelsen driver økonomisk virksomhet vil denne være skattepliktig dersom omsetning fra slik økonomisk virksomhet overstiger beløpsgrensen på NOK 140 000 i inntektsåret.

Noter

Klassifisering og vurdering av anleggsmidler

Anleggsmidler omfatter eiendeler bestemt til varig eie og bruk. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost, fratrukket avskrivninger og nedskrivninger. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på transaksjonstidspunktet. Varige driftsmidler balanseføres og avskrives over driftsmidlets økonomiske levetid.

Direkte vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende under driftskostnader, mens påkostninger eller forbedringer tillegges driftsmidlets kostpris og avskrives i takt med driftsmidlet. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Nedskrivningen reverseres når grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

Klassifisering og vurdering av omløpsmidler

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi, med unntak for finansielle omløpsmidler. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på transaksjonstidspunktet.

Finansielle omløpsmidler

Stiftelsen benytter unntaket i regnskapsloven §4-1 (3) og vurderer finansielle omløpsmidler til virkelig verdi som anbefalt i God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner (pkt 3.8.2/5.6).

For å kunne regnskapsføre finansielle investeringer til virkelig verdi, må følgende vilkår være oppfylt:

- Investeringene er notert på børs eller administreres av en profesjonell kapitalforvalter.
- Virkelig verdi av investeringene kan måles pålitelig.

Stiftelsen har inngått avtale med Unifor om forvaltning av stiftelsens kapital. Finansielle omløpsmidler er verdsatt i henhold til dette prinsippet i årsregnskapet fordi det gir best informasjon om stiftelsens formuesforhold.

Varer

Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. Netto salgsverdi er estimert salgspris ved ordinær drift etter fradrag for beregnede nødvendige utgifter for gjennomføring av salget. Anskaffelseskost inkluderer utgifter påløpt ved anskaffelse av varene og kostnader for å bringe varene til nåværende plassering og tilordnes ved bruk av FIFO - prinsippet.

Fordringer

Fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. For øvrige kundefordringer utføres en uspesifisert avsetning for å dekke forventet tap på krav.

Kontantstrømpoppstilling

Kontantstrømpoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige, likvide plasseringer.

Noter

Note 2. Tilskudd, drifts- og aktivitetsinntekter

Annen driftsinntekt	Formål	2023	2022
Tilskudd			
Offentlig bevilgning og driftsstøtte			
Offentlig bevilgning driftsstøtte	Driftsstøtte	42 983 000	40 863 000
Sum		42 983 000	40 863 000
Tilskudd til forskning og formidling			
Norges Forskningsråd	Forskning	98 500	299 167
Kunnskapsdepartementet	Formidling	1 280 000	844 562
Utenriksdepartementet	Forskning	4 062 620	4 531 994
Minority Rights Group Europe/Norad	Forskning	227 654	576 975
Kulturrådet	Formidling	0	83 749
Kulturdepartementet	Forskning	0	1 350 967
Utdanningsdirektoratet	Formidling	15 104 374	13 294 338
Universitetet i Bergen	Forskning	1 000 000	1 000 000
Universitetet i Oslo	Forskning	812 000	1 228 000
IMDi	Forskning	0	1 500 000
Sum		22 585 148	24 709 752
Tilskudd og andre inntekter			
Tilskudd og andre inntekter		8 765 371	5 688 231
Sum tilskudd og andre inntekter		8 765 371	5 688 231
Sum annen driftsinntekt		74 333 519	71 260 983

Det knytter seg tilbakebetalingsforpliktelser til tilskuddene.

I prosjektet «Protecting the Rights of Religious Minorities» i samarbeid med Minority Rights Group Europe, finansiert av Norad, er det i 2023 mottatt NOK 627 354,20, hvorav NOK 227 654 ble inntektsført i 2023. Rapportert kostnader i samme periode ble NOK 283 224,75.

Noter

Note 3. Lønnskostnader og ytelser, godtgjørelser til daglig leder, styret og revisor

Lønnskostnader	2023	2022
Lønninger	28 108 351	26 081 475
Arbeidsgiveravgift	4 487 910	4 107 536
Pensjonskostnader	2 132 500	2 842 299
Andre ytelser	1 087 762	1 034 292
Sum	35 816 522	34 065 603

Stiftelsen hadde gjennomsnittlig 43,6 årsverk i regnskapsåret.

Ytelser til ledende personer	Daglig leder	Styret
Lønn	1 557 869	295 000
Pensjonskostnader	-497 577	0
Annen godtgjørelse	7 715	0
Sum	1 068 007	295 000

Revisor

Godtgjørelse til revisor for revisjon i 2023 utgjør NOK 98 000. I tillegg kommer honorar for andre tjenester med NOK 99 840.

Det er ikke ytt lån eller sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder eller styremedlemmer. Ingen ansatte har avtale om sluttvederlag, bonus eller liknende.

Noter

Note 4. Pensjon

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter har en ytelsesbasert ordning for sine ansatte i Statens Pensjonskasse (SPK). Ordningen tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Alle stiftelsens ansatte er medlemmer av SPK. Årets pensjonskostnad er lik årets innbetalte premie, som for 2023 utgjør NOK 2 132 500. Stiftelsen er kategorisert i en ytelsesbasert flerforetaksordning uten tilordning av fiktivfond og hvor foretakene har felles premiesats. Ordningen regnskapsføres i.h.t. NRS 6 pkt. 23 som en innskuddsbasert pensjonsplan.

Stiftelsen innbetaler premie til en AFP-ordning i SPK. Slik AFP-ordning ansees også som en flerforetaksordning, men regnskapsføres som en innskuddsordning.

Note 5. Husleie og kostnader til drift av eiendommen Villa Grande

HL-senteret leier den kulturhistoriske eiendommen Villa Grande av Statsbygg iht. leiekontrakt av 8.1.2019. Leien justeres årlig med 80% av økningen i Statistisk Sentralbyrås totale konsumprisindeks. Vedertag for indre vedlikehold justeres med 100% av konsumprisindeksen.

Leieforholdet løper fra 1.1.2021 til 31.12.2040. Fremleie, overdragelse eller selskapsmessige endringer krever utleiers skriftlige forhåndssamtykke. Leiekontrakten gjør unntak fra en rekke av bestemmelsene i Husleieloven.

Spesifikasjon av kostnader for driften av eiendommen Villa Grande	2023	2022
Husleie	12 331 960	11 610 860
Elektrisk strøm (lys og oppvarming)	480 363	314 619
Renhold, renovasjon og annen kostnad lokaler	269 645	318 104
Alarm og vakthold	230 730	217 552
Reparasjon og vedlikehold bygninger	0	10 940
Innvendig vedlikehold	231 680	217 496
Brukeravhengige driftskostnader (serviceavtaler, grøntanlegg mv)	1 601 002	1 817 844
Sum Husleie og kostnader til drift av eiendommen Villa Grande	15 145 381	14 507 415

Noter

Note 6. Anleggsmidler

	Inventar utstyr	Innredning kafé	Utstyr kafé	Utstyr utstilling
Anskaffelseskost pr. 01.01.23	540 753	259 570	771 917	484 008
Tilgang kjøpte driftsmidler			78 162	
Anskaffelseskost 31.12.23	540 753	259 570	850 079	484 008
Akkumulerte avskrivninger 31.12.23	540 753	259 570	784 944	484 008
Bokført verdi 31.12.23	0	0	65 135	0
Årets ordinære avskrivninger	5 516		13 027	
Økonomisk levetid	5 år	5 år	0-5 år	4 år

	Datautstyr	Flygel	Sum
Anskaffelseskost pr. 01.01.23	739 742	240 514	3 036 502
Tilgang kjøpte driftsmidler			78 162
Anskaffelseskost 31.12.23	739 742	240 514	3 114 666
Akkumulerte avskrivninger 31.12.23	739 742	240 514	3 049 531
Bokført verdi 31.12.23	0	0	65 135
Årets ordinære avskrivninger	0	0	18 543
Økonomisk levetid	3 år	10 år	

Noter

Note 7. Kundefordringer

	2023	2022
Opptjent ikke fakturert prosjektinntekt	1 000 000	2 433 700
Balanseført verdi av kundefordringer 31.12	1 000 000	2 433 700

Note 8. Formuesforvaltningen

Stiftelsens midler skal, i den grad de ikke deles ut, plasseres slik at sikkerheten ivaretas på en fullt ut forsvarlig måte og slik at avkastningen blir tilfredsstillende for å ivareta stiftelsens formål.

Styret har som målsetning at kapitalen skal investeres i Aksjer/aksjefond 40% og renter/rentefond 60%. Kapital forvaltet av Unifor er pr 31.12.2023 fordelt 40/60 på aksje-/rentefond som anses å være i henhold til styrets instruks. Styret har besluttet at hele porteføljen forvaltet av Unifor skal plasseres i fossilfri fond. Dette ble gjennomført i november 2021.

Stiftelsen plasserer øremerkede og periodiserte tilskuddsmidler i Nordea pengemarkedsfonds. Se Note 9, Finansielle omløpsmidler.

Noter

Note 9. Finansielle omløpsmidler

Finansielle omløpsmidler er balanseført til virkelig verdi, dvs. rapportert markedsverdi per 31.12.

	Anskaffelses kost	Balanseført verdi
Aksjefond		
KLP AksjeGlobal MSA S	9 527 209	13 952 113
Storebrand Emerging Markets Plus A SEK	2 149 330	2 917 939
Storebrand Global ESG Plus B	6 537 637	13 732 526
Sum	18 214 175	30 602 579
Alternative investeringer_Unifor		
Unifor - Alternative Inv. Pool	-	4 138
Sum	-	4 138
Pengemarked		
Nordea Kort Obligasjon I	3 431 560	3 439 835
Nordea Kort Obligasjon II	6 537 382	6 443 376
Sum	9 968 942	9 883 211
Rentefond		
KLP ObligasjonGlobal MSA S	26 956 849	23 196 179
Storebrand Global Kreditt IG B	27 344 024	23 246 378
Sum	54 300 873	46 442 557
Total Sum	82 483 990	86 932 485

Periodens netto urealisert verdiendring: NOK 8 324 347. Årets netto realisert avkastning var NOK 2 640 653, herav fra Unifor fond NOK 1 617 334 og fra Nordea rentefond NOK 1 023 318.

Noter

Note 10. Formålskapital

Fra stiftelsens vedtekter §5: «Stiftelsen har ved opprettelse av en grunnkapital på 40 mill. kroner. Stiftelsens kapital består av grunnkapitalen og eventuell tilleggskapital. Grunnkapitalens realverdi skal søkes opprettholdt».

Grunnkapitalens realverdi er opprettholdt gjennom oppjustering tilsvarende den årlige endring i konsumprisindeksen. Denne oppjusteringen tillegges grunnkapitalen som tilleggskapital.

	Grunnkapital	Tilleggskapital	Annen formålskapital	Fond for prosjekter	Sum formålskapital
Pr. 31.12.2022	40 000 000	24 850 000	0	6 492 508	71 342 508
Pr 01.01.2023	40 000 000	24 850 000	0	6 492 508	71 342 508
Årets resultat			11 221 285		11 221 285
Avsetning tilleggskapital		3 200 000	-3 200 000		0
Bruk av fond for prosjekter			0	0	0
Avsetning fond for prosjekter			-2 607 492	2 607 492	0
Pr 31.12.2023	40 000 000	28 050 000	5 413 793	9 100 000	82 563 794

Den løpende driften av stiftelsen dekkes av avkastningen av stiftelsens grunnkapital og tilleggskapital, gjennom betaling for oppdrag fra private og offentlige oppdragsgivere, offentlige tilskudd og gaver. I ekstraordinære tilfeller kan hele årets avkastning benyttes. Dersom det i ett eller flere år benyttes mindre av avkastningen enn det som fremgår av bestemmelsens ovenfor, kan overskuddet benyttes i senere år. Med overskudd menes her differansen mellom grunnkapitalen justert i forhold til SSBs konsumprisindeks og stiftelsens egenkapital slik den fremkommer i regnskapet for det forutgående år.

Note 11. Bankinnskudd og bundne midler

	2023	2022
Bankinnskudd og kontanter	15 920 340	11 427 273
Skattetrekkkonto (bundne midler)	1 437 443	1 297 990
Sum bankinnskudd og bundne midler	17 357 783	12 725 263

Noter

Note 12. Annen kortsiktig gjeld

	2023	2022
Påløpt feriepengar	3 363 805	3 018 596
Skyldig lønn	0	75 556
Påløpt arbeidsgiveravgift av feriepengar	474 297	425 622
Annen påløpt kostnad	2 914 234	3 986 000
Annen kortsiktig gjeld	0	22 890
Periodisering av tilskudd	13 579 719	12 275 452
Sum annen kortsiktig gjeld	20 332 055	19 804 116

Note 13. Finansiell markedsrisiko

Overordnet om målsetning og strategi

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter er eksponert for finansiell risiko på ulike områder. Målsetningen er å avdempe den finansielle risikoen i størst mulig grad. Styret er av den oppfatning at selskapet har etablert gode rutiner for styring, rapportering og kontroll. Finansielle risiko kan i hovedsak dekomponeres til henholdsvis markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko.

Markedsrisiko/valutarisiko

Stiftelsens investeringer er eksponert for markedsrisiko i form av endringer i porteføljens verdi på grunn av endringer i renter, aksjekurser, verdivurderinger, valutakurser og kredittspreader. Stiftelsens valutaeksponering er lav fordi tilskudd/inntekter og kostnader normalt er i samme valuta. Det samme gjelder for investering og finansiering.

Kredittrisiko

Obligasjonsporteføljen er eksponert for risiko for tap som følge av at utstedere av renteinstrumenter ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser. Risiko for at samarbeidspartnere ikke har økonomisk evne til å oppfylle sine forpliktelser er til stede, men anses som lav.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for at stiftelsen ikke vil kunne oppfylle sine forpliktelser etterhvert som de forfaller. Stiftelsen har i hovedsak bare prosjektorienterte forpliktelser som kun oppstår av styrets egne vedtak. Styret bestemmer således selv omfanget av disse forpliktelsene og følger opp eventuelle tilbakebetalingsforpliktelser. Styret vurderer likviditeten som tilfredsstillende.

Revisors beretning

UAVHENGIG REVISORS BERETNING FOR 2023

Til styret i stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter som består av balanse per 31. desember 2023, resultatregnskap, og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og
- gir årsregnskapet et rettsviseende bilde av stiftelsens finansielle stilling per 31. desember 2023 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet. Vi er uavhengige av stiftelsen i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlige for informasjonen i årsberetningen og annen øvrig informasjon som er publisert sammen med årsregnskapet. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten. Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker verken informasjonen i årsberetningen eller annen øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese årsberetningen og annen øvrig informasjon. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom årsberetningen, annen øvrig informasjon og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller hvorvidt informasjon i årsberetningen og annen øvrig informasjon ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom årsberetningen eller annen øvrig informasjon fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at årsberetningen

- er konsistent med årsregnskapet og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav.

Hentik Thom (tlf 90 0255 056)
Telefax: +47 21 04 00 11

Revisorer: 916 160 902
Hjemmeside: www.lunda.no

Bankkonto: 9230 34 16724
E-post: post@LUNDA.no

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettsviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til stiftelsens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsætningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betyggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den erikativis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar, på grunnlag av årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til

<https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger>

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om utdeling og forvaltning

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisjonskontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at stiftelsen er forvaltet og utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Oslo, den 6. mars 2024

Lundes Revisjonskontor I DA

Bente Hole

Bente Hole
Statsautorisert revisor

Side 2 av 2

05. Publikasjoner

Publikasjoner

Forskningspublikasjoner, fagrapporter, bøker etc.

1. Abdel-Fadil, Mona. «Triggers and Tropes: The Affective Manufacturing of Online Islamophobia.» *International Journal of Communication* 17 (2023): 21. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/13521>
2. Andersen, I. S. & Lenz, C. «Kritisk tenkning og skolens arbeid med å forebygge fordommer og gruppefiendtlighet.» In *Demokrati og medborgerskap i skolen: teoretiske overveielser og didaktiske muligheter* (2023).
3. Brustad, Jan Alexander Svoboda. «I limbo – Norge og de jødiske flyktningene 1933 – 1945.» *Cappelen Dam* (2023).
4. Carl Emil Vogt og Maria Rosvoll: «Frans Josef - en norsk roms historie», *Åsabuen. Sogeskrikk for Åsane historielag* nr. 36 (2023), Bergens Tidende 1.12.23.
5. Carl Emil Vogt og Henrik G. Bastiansen (red): «Å formidle det ufattelige. Mediene og Holocaust.» *Mediehistorisk tidsskrift* nr. 1 (2023). <https://medietidsskrift.nomediehistorisk-tidsskrift-nr-1-2023-39-holocaust/>
6. Carl Emil Vogt og Henrik G. Bastiansen: «Innledning: Mediene, offentligheten og Holocaust.» *Mediehistorisk tidsskrift* nr. 1 (2023).
7. Carl Emil Vogt: «Jødeforfølgelsen i hjemmefrontledelsens illegale avis Bulletin, *Mediehistorisk tidsskrift* nr. 1 (2023).

8. Degnæs, Marie. 2023. «Minnebånd og minneknuter. Barnebarngenerasjonens møter med holocausterindring.» Doktorgradsavhandling, *Universitetet i Oslo*. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/103640>
9. Degnæs, Marie. 2023. «Å minnes som jødisk identitetspraksis.» *Religion og livssyn. Tidsskrift for Religionslærereforeningen i Norge* (2023).
10. Døving, Cora Alexa. «Jewish in a multicultural society: from a particular to a universal minority consciousness.» *Jewish Culture and History* 24, no. 3 (2023).
11. Bangstad, S. & Døving, C. A. *Hva er rasisme* (2nd ed., updated with replaced chapters). Oslo: *Universitetsforlaget* (2023).
12. Døving, Cora Alexa (editor). «The Holocaust as a Dimension of Jewish Identity.» Report *HL-senteret/Polin* (2023).
13. Døving, Cora Alexa. «Being Jewish in a Multicultural Society: A Study of New Boundaries in a Norwegian-Jewish Identity.» *HL-senteret/POLIN* (2023).
14. Haanshuus, Birgitte P. «Overcoming Hate: Jewish Minority Voices' Strategies for Participating in the News Media.» *Journalism Practice* 18, no. 2 (2024): 396-412. DOI: 10.1080/17512786.2023.2246030.
15. Hetland, Øystein. «Jonas Lie: Himmler's Nordic Policeman.» In *Handbook Ideologies in National Socialism Online* (2023). <https://doi.org/10.1515/inso.21836589>.

16. Lenz, C., Moldrheim, S., & Nustad, P. «Innledning - Ytringsfrihet, ytringsansvar og ytringsrom i skolen.» I *Ytringsfrihet og ytringsrom i skolen*, 6-18. ISBN: 978-82-92988-74-9 (2023).

17. Lenz, Claudia, Peder Nustad, og Solveig Moldrheim, red. *Dembra-publikasjon* nr. 4. Oslo: *Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret)*, 2023.

18. Lenz, Claudia, Peder Nustad, og Solveig Moldrheim, red. *Dembra-publikasjon temanummer: Om ytringsfrihet og ytringsrom i skolen*. Oslo: *Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret)*, 2023.

19. Stensrud, Ellen. «Mass Atrocity Resistance: Report from Workshop Series».

20. Sánchez Madrigal, Eduardo. «The Nexus between Freedom of Religion or Belief and the Responsibility to Protect.» Report, *HL-senteret*.

21. Sánchez Madrigal, Eduardo. «The Role of Religious Leaders in Mass Atrocity Prevention.» Report, *HL-senteret*.

22. Weiss-Wendt, Anton. «The Interpretation and (Non-)Application of the Genocide Convention during the Cold War.» In *Handbook of Genocide Studies*, edited by David J. Simon and Leora Kahn, *Edward Elgar Publishing* (2023).

23. Weiss-Wendt, Anton. «Who Were the Roma Victims of the Nazis: A Case Study of Estonia.» *Journal of Baltic Studies* 54, no. 1 (2023).

Kronikker/ media etc

Andersen, Ingun Steen: «Når snill blir ukult» *Dagsavisen* 25.1.2023 <https://www.dagsavisen.no/debatt/2023/01/25/nar-snill-blir-ukult/>

Brustad, Jan Alexander Svoboda, «De jødiske flyktningene håpet Norge var trygt. Det var før okkupasjonen», *Aftenposten* 26.11.2023: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/2BaKEa/de-joe-diske-flyktningene-haapet-norge-var-trygt-det-var-foer-okkupasjonen>

Hjeltnes, Guri og rektor Svein Stølen, UiO: «For ble UiO-studenter arrestert for å være student?» *Kronikk Aftenposten* 20.11.2023 <https://www.aftenposten.no/dokumentasjon/for-ble-uio-studenter-arrestert-for-a-vaere-studenter>

Hjeltnes, Guri: «Holocaustoverlevende må sikres et verdig liv», *Kronikk Aftenposten* 27.1.2023 <https://www.aftenposten.no/nyheter/27.1.2023-holocaust-overlevende-ma-sikres-et-verdig-liv>

Hjeltnes, Guri: *Å formidle det ufattelige - Holocaust og mediene*, *Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 1 2023. <https://medietidsskrift.no/mediehistorisk-tidsskrift-nr-1-2023-39-holocaust/>

Hjeltnes, Guri, 12 bokanmeldelser i VG

Kopperud, Øivind: *En barneseng. 80 kroner*. *alltinget.no* 26.11.2023 <https://www.alltinget.no/artikkel/oeivind-kopperud-1-barneseng-80-kroner>

Kopperud, Øivind: «Hva skjer nå med jødene i Europa?» *Vårt Land* 19.10.2023 <https://www.hlsenteret.no/om/aktuelt/nyheter/2023/vart-land-19.10.2023.pdf>

Kopperud, Øivind: «Hvorfor må politiet beskytte syngagogen», *Verdibørsen* 12.10.2023 <https://radio.nrk.no/podkast/verdiboersen/202310/1c80c4297-99e3-4ed3-8c42-9799e3bed3b0>

Lenz, Claudia: «Sånn gjør vi det i Norge?» *Dagsavisen* 5.7.2023 <https://www.dagsavisen.no/debatt/2023/07/05/sann-gjor-vi-det-her-i-norge/>

Lenz, Claudia og Peder Nustad: «Fra Midtøsten til skolegården: Hvordan møte polarisering og fordommer?» *Aftenposten* 5.11.2023. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/69G4Vo/fra-mid-toesten-til-skolegaarden-hvordan-moete-polarisering-og-fordommer>

Moe, Vibeke og Kjetil B. Simonsen: «Vi ser en økning i anti-jødiske ytringer. Jøder i Norge forteller at de nå er redde», *Aftenposten* 27.10.2023 <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/nQ6bEd/joeder-i-norge-forteller-at-de-naa-er-redde>

Moe, Vibeke og Kjetil B. Simonsen: «Stereotypier i fremstillinger av konflikten», *Dagbladet* 27.10.2023 <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/nQ6bEd/joeder-i-norge-forteller-at-de-naa-er-redde>

Moe, Vibeke: *Dagsnytt 18*, Den israelsk-palestinske konflikten og antisemittiske holdninger, handlinger og forestillinger, 25. oktober

Moe, Vibeke: «Ønsker bevisstgjøring» intervju i *Klassekampen* 11.4.2023 <https://klassekampen.no/artikkel/2023-04-11/onsker-bevisstgjoering>

Moe, Vibeke: intervju med NRK, «Hærværk og trugslar mot jødar – Eg har aldri følt meg utrygg som jøde i Noreg før» intervju med NRK 1. november <https://www.nrk.no/norge/bekymra-for-aukande-jode-hat-i-noreg-1.16618042>

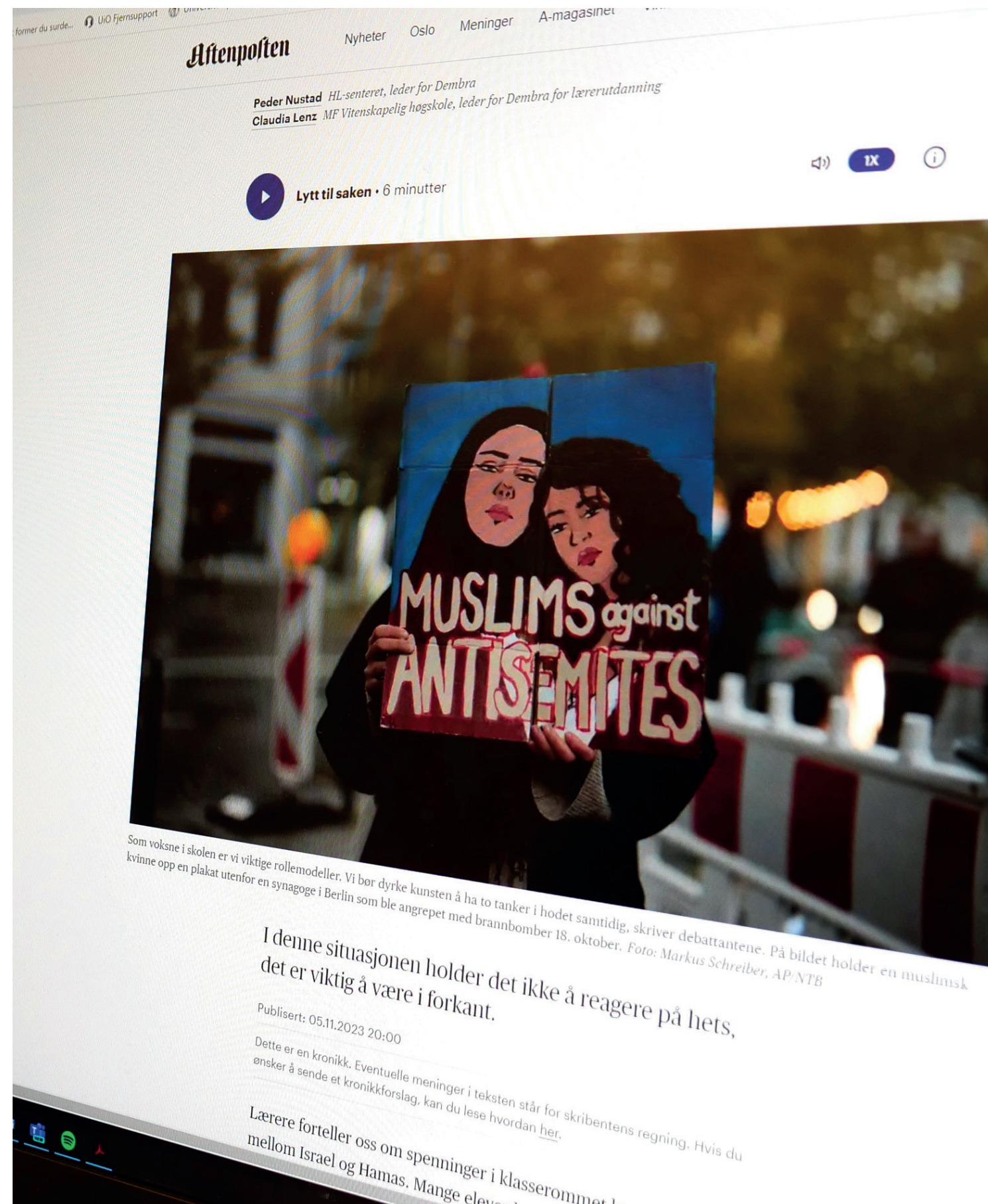
Moe, Vibeke og Johannes Due Enstad: «Om den gamle og den nye antisemittismen», *Verdibørsen* 9.12.2023 <https://radio.nrk.no/serie/verdiboersen/sesong/202312/MKAK01004923>

Lenz, Claudia: «Sånn gjør vi det i Norge?» *Dagsavisen* 5.7.2023 <https://www.dagsavisen.no/debatt/2023/07/05/sann-gjoer-vi-det-her-i-norge/>

Lenz, Claudia og Peder Nustad: «Fra Midtøsten til skolegården: Hvordan møte polarisering og fordommer?» *Aftenposten* 5.11.2023. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/69G4Vo/fra-midtoesten-til-skolegaarden-hvordan-moete-polarisering-og-fordommer>

Kafe Villa Grande hadde ca. 9000 besøkende i løpet av 2023. Foto: Ingeborg Veia

HL-senterets medarbeidere er aktive i samfunnsdebatten. Her om konflikten i Gaza fra en kronikk av Peder Nustad og Claudia Lenz publisert i *Aftenposten* 5. november 2023. Foto: HL-senteret, Peder Hellberg

06.

Foredrag og presentasjoner

Foredrag, presentasjoner og panelsamtaler m.m.

Ingun Steen Andersen

- *Kunsten å skape dialog: om dialog som tilnærming i arbeidet med demokrati og menneskerettigheter.* Foredrag, workshop og digitalt kurs på Amnestys landsmøte, Tromsø april 2023
- *Forebygging av rasisme i skolen.* Ledelse av panelsamtale på fagdag i regi av Bergen kommune, 7.05, 2023.
- *Å bygge en demokratisk og dialogisk skolekultur i arbeidet mot rasisme og hat.* Workshop på fagdag i regi av Bergen kommune, 7.05 2023

Lars Bjørndal-Lien

- Opplæring av personalet og foredrag for Henie Onstads venneforening om østeuropeiske shetl-samfunn, symbolikk i Chagalls kunst og antisemittisme, i forbindelse med utstillingen *Marc Chagall - verden i opprør*, 1.06.2023

Jan Alexander Svoboda Brustad

- Foredrag på Det Mosaiske Trossamfunns fagdag, *Norge og de jødiske flyktingene fra Nazi-Tyskland: Myndighetenes politikk og norsk-jødisk respons*, 9.11.2023.
- Foredrag på HL-senteret, *Norge og de jødiske flyktingene*, 29.10.2023.

Elise Christensen

- *Tillit til tingene?* Innlegg og verksted i samarbeid med Universitetet i Sørøst Norge på forskningskonferanse om formidling i museene

Marie Ebersson Degnæs

- Bidrag på konferansen *Secrets in the Attics* i regi av Jødisk museum Praha

Cora Alexa Døving

- En rekke foredrag over tematikken *hverdagsrasisme*, ofte i tilknytning til utstillingen U/Synlig
- Podcast for forskning.no om hverdagsrasisme i Norge, 31. januar
- Foredrag om rasisme for journaliststudenter, 4. mai
- Deltaker i tre ulike paneler med boka «jødisk», bokmessen i Gøteborg, 28. og 29. september
- *Rasisme i endring*, hovedforedrag, Dembrakonferansen, 2. november
- Boksamtale om rasisme, Basta sakprosafestival, Trondheim, 11. november
- *Å være jøde etter 7. oktober*, ledelse av paneldebatt, Deichman bibliotek, 5. desember
- *Å være muslim etter 7. oktober*, ledelse av paneldebatt, Deichman bibliotek, 6. desember

Terje Emberland

- Forelesning om konspirasjonsteorier, Oslo Met, 6. januar
- Konferanseledelse og innlegg, lansering av NORFAS-bok *Nordic Fascism*, 8. februar
- Presentasjon av boken *Fra gutterommet til Gestapo*, Fredrikstad Museum, 16. mars
- Foredrag om konspirasjonsteorier på F21 VGS, 21. april
- Forelesning om konspirasjonsteorier for journaliststudenter, 4. mai
- Presentasjon om konspirasjonsteorier for Stortingets utdanningskomite, 30. mai
- Paneldeltakelse, konferanse om antisemittisme, Stockholm, 21-23. august
- Undervisning på HIS 2426 *Norge under hakekorset 1940-1945 – et internasjonalt perspektiv*, 20. september

- Forelesning om konspirasjonsteorier, OsloMet, 21. september
- Foredrag om konspirasjonsteorier, Senioruniversitetet Gjøvik, 19. oktober
- Forelesning om konspirasjonsteorier, idehistorie, UiO, 30. oktober
- Fagsamtale om fascisme og antifascisme med Jonas Bals, HL-senteret, 12. november.

Guri Hjeltnes

- Samtaler med foredragsholdere og forfattere på HL-senterets søndagsarrangementer
- Foredrag og samtale med Ole Torp, Bergens Sjøfartsmuseum 4. februar
- Foredrag, *Hva jeg får ut av Sigrid Undset. En historikers blikk*, Bjerkebak, Norsk Litteraturfestival Lillehammer, 25. mai
- Samtale med Philippe Sands, Norsk Litteraturfestival 26. mai
- Møteleder og medarrangør på konferansen «Contextualizing the Holocaust in the Nordic Countries, November 1942 and October 1943», Stockholm 23. August
- Arrangør og møteansvarlig for forelesningsserien «Dypdykk i 2. verdenskrig», Litteraturhuset i Oslo høsten 2023
- Foredrag *Krigsseilernes kamp: Historien som aldri tar slutt?* i foredragsserien «Dypdykk i 2. verdenskrig», Litteraturhuset i Oslo, 7. november
- Foredrag Nordstrand Seniorsenter: *Striden om 2. verdenskrig - hva er fortsatt uoppgjort i norsk offentlighet?*
- Keynote ved ARKIVET freds- og menneskerettighets senter, *Uteseilere og hjemmeseilere. Hvem seilte de for?* 15. november
- Innlegg om *Civil society in Denmark, Norway and Sweden during the Holocaust: What to learn from the Danish, Swedish and Norwegian experiences?* på konferansen *A light in the darkness*, Gilleleje 9. Oktober
- Foredrag *Holocaust education in Norway*, på konferansen *A light in the Darkness*, Gilleleje 10. Oktober
- Veiledet fram tre masterstudenter i historie ved Universitetet i Oslo
- Undervisning i særmenet HIS1400 *Jødernes historie i Norge*, ved IAKH, Universitetet i Oslo

- Fagansvarlig for og undervisning ved kurset HIS 2426 – *Norge under hakekorset 1940-1945 - et internasjonalt perspektiv*, ved IAKH, Universitetet i Oslo

Øystein Heland

- Konferanseforedrag, *The role of the Holocaust in the post-war purge of the Norwegian police*, Stockholm, 22. august
- Foredrag på Politihøyskolen, *Norsk politi og Holocaust*, 23. oktober
- Foredrag, *Oslo-politiet og Holocaust*, HL-senteret, 15. november
- Foredrag, *Skienspolitiet og Becker-familien*, Skien, 25. november
- Undervisning på HIS 2426 *Norge under hakekorset 1940-1945 - et internasjonalt perspektiv*, ved IAKH, Universitetet i Norge

Øivind Kopperud

- Undervisning i særmenet HIS 1400 *Jødernes historie i Norge*, ved IAKH, Universitetet i Oslo

Vibeke Moe

- Foredrag: *Erfaringer med diskriminering blant muslimer i Norge: Kvalitativ intervjustudie og kvantitativ spørreundersøkelse*, Oslo 17. februar for IMDi
- Konferansepaper: *Antisemitism in Norway: a complex image*, Stockholm, konferanse med Nordic Jewish Studies Network, 26. april
- Foredrag: *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2022*, IMDi 24. mai
- Konferansepaper: *Antisemitism in Norway*, Dubrovnik, IHRA plenary konferanse, 14. juni
- Foredrag: *Community, boundaries and meaning in narratives about Jews among Muslims in Norway*, København, Center for Dokumentation og Indsats mot Ekstremisme, 25. August
- Konferansepaper *Narratives about Jews among Muslims in Norway*, på konferansen *Jewish Cultural Heritage: Practices, Perspectives, Challenges* Warszawa, 19. oktober

Claudia Lenz

- *Hvordan kan estetiske læringsprosesser bidra til å forebygge og motarbeide fordommer, gruppefiendtlighet og utenforskap i skolen?* Key note innlegg på konferansen «Samisk i samtiden» Nord universitet 15. November 2023

- *Teaching about Jewish life - in the shadow of the Holocaust?* Key note innlegg konferanse «Urfolk og nasjonale minoriteter i lærerutdanning: perspektiver fra forskning og undervisning» UiT Norges Arktiske universitet 7. desember

Claudia Lenz og Jenny Almenningen

- Stand for Dembra på nettverksmesse arrangert av Dialogpilotene

Claudia Lenz og Peder Nustad

- *Mangfoldskompetanse og selvrefleksjon*. Flere foredrag for Utdanningsetaten i Oslo.
- *Mangfold i skolen - ulike forståelser, utfordringer og konstruktive løsninger*. Forelesning for 180 rektorer og ledere i Oslo skolen, Samfunnsalen, 19. oktober.

Peder Nustad

- *Panikkøyeblikkene i klasserommet – hvordan håndtere dem?* Forelesning for 180 studenter i tverrfaglig demokratiuke MGLU, OsloMet, 6. januar.
- *Panikkøyeblikket: Hvordan møter man ekstremisme/negative holdninger/rasisme som kursholder?* Foredrag for kursholdere i Rosa kompetanse, FRI og Skeiv verden, Oslo,

Sara Blikstad Nyegaard

- Konferanseinnlegg: *School leaders and antiracism-principals' efforts addressing, avoiding, denying and reversing racism in the Norwegian school system*, Nordic Educational Research Association, Oslo, 16. mars
- Foredrag på lærerkurs for Dembra om skoleledelse og rasisme, HL-senteret, 16. mars
- *Counteracting racism? Norwegian principals' perspectives*, European Conference of Educational Research, Glasgow, 24. august
- Workshop om rasisme i skolen, Dembras jubileums-konferanse, 02. november

Ingvill Plesner

- Ferdigstilling av sluttrapport fra den NORAD-finansierte delen av «Inclusive Citizenship» -prosjektet

Ellen Emilie Stensrud

- Foredrag: *Folkemord: Mekanismer og kjennetegn*, HL-senteret, 13. mars

- Foredrag om Norge i FNs sikkerhetsråd, Syddansk Universitet, Odense, Danmark, 27. april
- Ledelse av workshoper innenfor prosjektet «Mass Atrocity Resistance», Oslo 3-5 mai og digitalt 9. januar
- Forelesning om Myanmar og forebygging av folkemord, Summer Course on Atrocity Prevention and R2P, The Dubrovnik Atrocity prevention School, 8-12. mai
- Deltakelse i paneldebatt: *Ukrainakrigen. Oppgjør og dokumentasjon*. Arendalsuka, 15. august 2023
- Konferansepanel og paper: *Resistance to Mass Atrocities in a Fragmented World*, Conflict Research Society, 11. -13. september
- Foredrag om folkemord, NOREF, 21. september
- Konferanseinnlegg: *The Responsibility to Protect: Tackling Human Rights and Mass Atrocities in Africa, Beating African Swords into Ploughshares: From Military Security to Human Security*, Uppsala 30. november -1. desember 2023
- Søknad om rammeavtale til Utenriksdepartementet for perioden 2023-25

Anton Weiss-Wendt

- Ansvar for sesjonen *The Nazi Genocide of the Roma and the Struggle for Justice*, 55 National Convention of Association for Slavic, East European & Eurasian Studies, Philadelphia, USA, 30. November - 3. desember 2023
- Konferanseinnlegg: *Self-Righteous Opportunism: Soviet Genocide Polemics vs. Russian Holocaust Discourse*, 16 Biannual Convention of the International Association of Genocide Scholars, Barcelona, Spain, 10 - 14. juli 2023
- *Genocide of the Soviet People': New Shift in the Russian Narrative of the Great Patriotic War, 2019-2023*, 27 Annual Convention of the Association for the Study of Nationalities, New York, USA, 18. -20. mai 2023

07. Arrangementer

Arrangementer

Dypdykk i 2. verdenskrig – forelesningsserie på Litteraturhuset

- 18.09.23: Ord og Vold. Forfattere mellom demokrati og diktatur 1933 - 1952, v. Kjetil A. Jakobsen, Nord universitet. Kommenter ved professor Tore Rem, UiO
- 12.10.23: Britenes fiasko i Norge, v. John Kiszely, historiker og forfatter av boken *Anatomy of a Campaign - The British Fiasco in Norway*. Kommenter ved Tom Kristiansen, UiT Norges arktiske universitet
- 26.10: På sporet av tapte hjem. Etter Holocaust, v. Elise B. Berggren, doktorgradstipendiat ved NTNU. Kommenter ved forsker Kjetil A. Simonsen, Jødisk museum i Oslo
- 07.11.23: Krigsseilernes kamp: Historien som aldri tar slutt? v. Guri Hjeltnes og Bjørn Tore Rosendahl, ARKIVET
- 23.11.23: Tilskuer til 2. verdenskrig og Holocaust? V. Mary Fulbrook, University College London. Kommenter ved forskningsleder Ellen EMile Stensrud, HL-senteret

Forelesningsserien er et faglig samarbeid mellom HL-senteret og UiT Norges arktiske universitet, og er finansiert av Eckbos Legat

Arendalsuka

- 14.08.23: *Sammen styrker vi demokratiet – freds- og menneskerettighetssentrene i Norge* Felles arrangement med direktørene ved freds- og menneskerettighetssentrene

- 15.08.23: *Ukrainakrigen: Oppgjør og dokumentasjon* ved Cecilie Hellestveit (jurist, folkerettsekspert og konfliktforsker) Gunnar Ekeløve Slydal (assisterende generalsekretær i Helsingforskomiteen), Ellen Emilie Stensrud (forskningsleder HL-senteret), Åsmund Aukrust (utenrikspolitisk talsperson i Arbeiderpartiet) og Jostein Kobbeltvedt (daglig leder, Raftostiftelsen)
- 17.08.23: *Fordommer, rasisme og hat: Hva er utfordringene i skolen i dag? Hvordan møte dem?* Claudia Lenz (forsker ved HL-senteret og bl.a. medlem av ekstremismekommisjonen), ngun Steen Andersen (Nasjonal koordinator og veileder for Dembra) Solveig Moldrheim (undervisningsleder, Raftostiftelsen), Ingunn Tønnevold Hansen (formidler og Dembra-koordinator region sør) Sebastian Klein (pedagogisk leder, Falstadsenteret)

Konferanser og kurs m.m.

- 27.01.23: Nasjonal markering av Den internasjonale Holocaustdagen
- 8.02.23: *Nordic Fascism – Content, Continuities and Changes*, konferanse i samarbeid med NORFAS
- 16.03.23: Lærerkurs: *Har elever blitt mindre rasistiske?*
- 29.-30.03.23: *Giving Voice to the Unspeakable. Artistic interventions in Holocaust and Human Rights Museums in Norway and in Poland*, konferanse i samarbeid med POLIN

• 27.09.23: Lærerkurs: *Romer i Norge, antisiganisme og formidling*, i samarbeid med Romano kher – Romsk kultur- og ressurscenter

• 17.10.23: *I limbo. Norge og de jødiske flyktingene 1033 – 1945*. Boklansering med forfatter og historiker Jan Alexander S. Brustad (HL-senteret)

• 2.-3.11.23: *Hvordan møte utfordringer med rasisme, kjønn og ekstremisme i skole og samfunn?* Jubileums-konferanse Dembra

Søndagsarrangementer

• 5.02.23: *Du må ikke sove – mellomkrigstid, psykoanalyse og antisemittisme*, foredrag ved forfatter og dr. philos. Håvard Friis Nilsen

• 19.02.23: *Det ufullstendige oppgjøret. Landssvikopp-gjørets behandling av de som deltok i forfølgelsen av jødene i Norge under okkupasjonen 1940-1945*, boklansering ved forfatter Christopher Harper

• 19.03.23: *Terror på utstilling*, foredrag ved Atle Aas (arkitekt), panelsamtale med Aas, Lena Fahre (direktør på 22. juli-senteret), Daniel Ansari (formidler på HL-senteret og prosjektdeltaker i utbeidelsen av Minne- og læringscenteret i Al-Noor Moskeen i Bærum) og Alexa Døving (forsker ved HL-senteret)

• 7.05.23: *Virksomme ord - Nordahl Griegs krigslyrikk*, foredrag ved forfatter Johanne Elster Hanson. Samtale mellom Elster og Tore Rem (professor og forfatter)

• 17.09.23: *Museum for mordere og redningsmenn*, boklansering ved forfatter Simon Stranger. Samtale med direktør Guri Hjeltnes (HL-Senteret)

• 24.09.23: Åpent hus: *Historien om Villa Grande – foredrag v. Bodil Stenseth Khelas - la oss spille!* Familieforestilling med rom-musikk og husomvisninger. Arrangementet var en del av Open House Oslo

• 29.10.23 *Norge og de jødiske flyktingene*, foredrag ved forfatter og historiker Jan Alexander Brustad (HL-senteret)

• 12.11.23: *Våre kamper. Mot rasisme og fascisme* foredrag ved forfatter Jonas Bals, samtale mellom Bals og Terje Emberland (forsker ved HL-senteret)

• 26.11.23: *Antisemittisme i etterkrigstiden* foredrag ved Kjetil Braut Simonsen (forsker med Jødisk museum i Oslo)

• 3.12.23: *Hvordan forklare Holocaust?* Foredrag ved Espen Søybye (filosof og forfatter) og samtale mellom Søybye og Guri Hjeltnes (direktør ved HL-senteret)

Konsserter og forestillinger

• 15.01.23: *Leonard Cohen: Populærkulturens jødiske mystiker* Konsert og foredrag med jazzmusiker Solveig Slettahjell og Øivind Varkøy (professor i musikkpedagogikk og musikkvitenskap), i samarbeid med Venneforeningen (to konsserter samme dag)

• 16.04.23: *Det livet du redder, kan være ditt eget. Tekst og musikk inspirert av det gamle Europa*, ved Catharina Chen (fiolin), forfatter Levi Henriksen og Håvard Gimse (klaver)

«Khelas - la oss spille!» HL-senteret inviterte til gratis familieforestilling med Aleco Ivanovitch, Solfrid Molland og Herve Pouliquen under «Open House» 24. september. Foto: Ingeborg Veia

• 30.05-01.06.23: Kon-Tiki kammermusikkfestival

• 04.06.23: *Den reisende musiker – konsert og hagevandring* med Henning Kraggerud (fiolin), Petter Richter (gitar) og landskapsarkitekt Marianne Thomassen

• 10.09.23: *Ruth Maiers dagbok – en trestemt monolog*, teaterforestilling basert på Ruth Maiers dagbøker, samt tekster av Gunvor Hofmo og Jan Erik Vold. Med Anitra Terese Eriksen (skuespiller) og Georg Reiss (musiker).

• 21.09.23: *Mann og kone-konsert* Knut Reiersrud og Marit Halvorsen

• 15.10.23: *Leonard Cohen: Populærkulturens jødiske mystiker* Konsert og foredrag med jazzmusiker Solveig Slettahjell og Øivind Varkøy (professor i musikkpedagogikk og musikkvitenskap), i samarbeid med Venneforeningen (to konsserter samme dag)

"Ruth Maiers dagbok - en trestemt monolog": 10. september fremførte Anitra Terese Eriksen og Georg Reiss sin teaterforestilling om Ruth Maier på H:-senteret. Foto: Marius Næss

Venneforeningen

• 13.02.23: *Klar tale* Forfatter Jan Erik Vold og tidligere Dagblad-kommentator Gudleiv Forr om journalisten og utenriksredaktøren Ragnar Vold

• 13.03.23: *Folkemord: Mekanismer og kjennetegn* Ved Ellen Stensrud, forskningsleder på HL-senteret. Samtale med Anders Garbom Bjørklind, rådgiver i STL

• 19.09.23: *Nansenhjelpens modige kvinner*, ved forfatter Hilde Vesaas

• 11.10.23: *Tilbake til Buchenwald*, ved forfatter Elsa Kvamme

• 30.10.23: *2. verdenskrig på film*, ved Kalle Løchen, filmkonsulent ved Nordnorsk filmsenter

• 04.12.23: Venneforeningen takker direktør Guri Hjeltnes Venneforeningen var i tillegg medarrangør på konsertene med Solveig Slettahjell og Øivind Varkøy.

Villa Grandes historie: Historiker og forfatter Bodil Stenseth fortalte historien om Villa Grande i sitt foredrag på Oslo Open House på HL-senteret 24. september.

08. HL-senterets ansatte

HL-senterets ansatte 2023

Her er oversikt over alle som har vært ansatt ved HL-senteret hele eller deler av året.

Ledelse

Guri Hjeltnes, direktør
Nina Lyng-Vagstein, administrativ leder

Forskning

Mona Abdel-Fadil, forsker II
Synne Corell, forsker II
Cora Alexa Døving, forsker I
Terje Emberland, forsker I
Birgitte P. Haanshuus, stipendiat/Phd
Øystein Hetland, forsker II
Katherine Ann Kondor, forsker II
Øivind Kopperud, forsker
Claudia Lenz, forsker I
Graham David Macklin, forsker II
Eduardo Sanchez Madrigal, vitenskapelig assistent
Vibeke Moe, forsker II
Sara Blikstad Nyegaard, stipendiat/PhD
Ingvill Thorson Plesner, prosjektleder/forsker II
Gaute Lund Rønnebu, forsker II
Ellen Emilie Stensrud, forskningsleder/ forsker II
Annette Homlong Storeide, forsker II
Iselin Theien, forsker II
Anton Weiss-Wendt, forsker I

Undervisning

Daniel Mohammed Ansari, formidler
Lars Bjørndal-Lien, formidler
Henriette Borchgrevink, formidler
Lars Petlund Breiby, formidler
Marie Ebersson Degnæs, formidler
Elise Grimsrud Christensen, formidler/Dembra-veileder
Benjamin Geissert, undervisningsleder
Irene Kildahl, formidler
Per Olav Kormeset, undervisningsleder
Liv Marie Holt Kristensen, formidler
Hanne Krystad, formidler
Kristin Borgenheim Nyhagen, formidler/
Dembra-veileder
Helene Fowler Skrimstad Svendsen, formidler
Harald Syse, formidler

DEMBRA

Jenny Almenningen, nettansvarlig dembra.no
Ingun Steen Andersen, seniorrådgiver
Samia Boutakhrif, veileder
Aase-Hilde Brekke, rådgiver
Mari Erstad, veileder
Hibo Jama, nettansvarlig dembra.no
Peder Brende Jenssen, veileder/koordinator
Claudia Lenz, prosjektleder Dembra for
Lærerutdanningen
Cecilie Martinsen, prosjektmedarbeider
Peder Nustad, leder Dembra/ seniorrådgiver
Line Sandmoen, veileder
Anne Reinfjord Solberg, veileder
Line Sandmoen, veileder
Anne Reinfjord Solberg, veileder

Bibliotek/dokumentasjon

Jan Alexander Svoboda Brustad, rådgiver
Jakob Berg Olsen, forskningsbibliotekar
Christian Strøm, prosjektmedarbeider
Troels Rue Timmermann, arkivmedarbeider

Administrasjon og kommunikasjon

Carl Emil Vogt, forsker II, spesialrådgiver
Therese Melhus Danielsen, økonomiansvarlig
Hilde Harbo, rådgiver
Peder Hellberg, seniorrådgiver
Maria Schwaller Rosvoll, rådgiver
Hanne Steien, utstillingsansvarlig
Tilla Solli, rådgiver
Ingeborg Katarina Vea, Kommunikasjons- og
arrangementsansvarlig
Sissel Weng, prosjektleder for museene på Bygdøy
Sidsel Wiborg, prosjektmedarbeider/frivillig
Jacob Yakoubi, vaktmester/renhold

Resepsjon

Simon Folgerø, resepsjonsmedarbeider
Laiba Khan, resepsjonsmedarbeider
Irene Kildahl, resepsjonsmedarbeider
Memon Tariq Sindhu, resepsjonsmedarbeider
Thora Maria Eliassen Stensberg, resepsjonsmedarbeider
Ekim Safak, resepsjonsmedarbeider
August Stårvik, resepsjonsmedarbeider
Jenny Helene Syse, arrangementsvert
Kristin Aldrich Zwick, besøksansvarlig

**Frivillige, gjesteforskere, praktikanter
og studenter**

Noa Ben David, masterstudent Universitetet i Bergen
Simen Hegdalstrand, PhD ved King's College London
Karianne Hansen, praktikant og PhD ved University of
Leicester

HL-SENTERET
Senter for studier av Holocaust
og livssynsminoriteter